

L A G B A O M E R

Cincizeci de zile despărțite sărbătoarea de Pesah de cea a Șavuot. De șapte ori șapte zile se numără seară de seară, pentru a sosi la capătul lor în lăcașul împodobit al zilelor de sărbătoare, binecuvântate de veselia holdelor coapte și a grădinilor înverzite. Pe cărarea însoțită a zilelor verii timpurii, însoțită de freacățul întregii firii reînnoite, ne apropiem zi de zi de aniversarea primei noastre recolte: recolta legii care s-a coapt pe holdele abia destelenite ale istoriei.

Patruzeci și nouă de zile ne lipsim de orice bucurie, renunțăm la orice plăcere. Acum aproape două milenii, în aceste săptămâni de vară au pierit pe drumurile sfâncose ale pustului mii de tineri, discipoli ai marelui Akiva. Bînțuia o ucigătoare epidemie — ne spune Talmudul — printre cei cîteva zeci de mii de elevi ai lui. „Askara” era numele bolii. Zilnic erau găsiți morți sute de vîrstare tinere pline de viață, sute de primăveri omenite. Ei nu au mai ajuns să vadă porțile înflorite ale sărbătorii. Dar în a 33-a zi se întîmplă un miracol: epidemia încetă. Pentru o zi numai. Ziua este o oază: un izvor, un cîntec timid, cu nuanță de ștearsă voioșie.

Să deschidem cartea istoriei și să citim din ea.

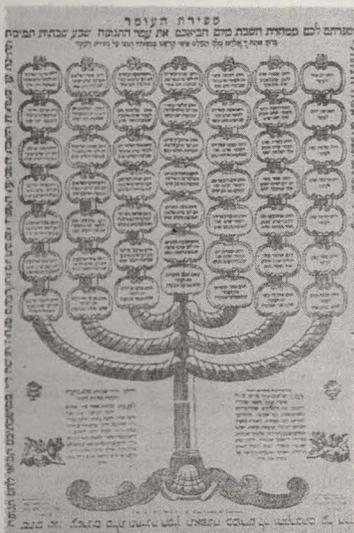
...Fumegau încă ruinele marelui templu. Legionile Romei nimiciseră pe întreaga întindere a Iudeei pustiite, ultimele grupe de zeloți. Cei rămași sub jugul cotoritorilor și-l așteptau pe Mesia. Invățății care prin minune au supraviețuit marelui măcel umblau din sat în sat și învățau poporul Legea, știind bine că ea singură e datătoare de curaj și învingere.

Printre aceștia se afla și Akiva ben Josef. Akiva fusese păstor în slujba bogătaşului Kalba Șavua și ajunsese după 24 de ani de studii cel mai de seamă învățat al timpului său. Și el, ca și ceilalți învățați, cutreiera satele și orașele și propaga Legea în popor. Dar nu numai Legea. Akiva învăța tinerii satelor să tragă cu arcul. Și-mai învăța să aștepte ziua de miine cu răbdare dar și cu hotărîrea nestrămătată de a-i zdrobi pe asupritori.

Se urcă pe tronul Romei Adrian. El își găsi imperiul frământat și neliniștit. Pentru a potoli spiritele, Adrian începu prin a face concesii popoarelor pe care le stăpînea. Astfel, evreilor le făgăduie dreptul de a-și reconstrui templul. Dar nu numai că nu-și (înu făgăduiala, ci îngădui ca pe Har Habait, muntele templului, să fie ridicat un altar roman. Era picătura care făcu să se reverse paharul.

Evreii se organizară pentru răscoală și în fruntea lor apăru Simeon, Fiul stelelor. Simeon era un viteaz necunoscut care se ivise din popor așa cum se iveau în trecut îndepărtat al istoriei evreiești — judecătorii. Tatăl lui se numea Koziba. Rabi Akiva îi schimbă însă numele în Kohba (stea), făcînd o apoteotică aluzie la viziunea mesianică a Bibliei: „A apărut o stea în Iaacov”. Akiva și toți cei ce veneau în contact cu el erau fascinați de personalitatea lui. Marele învățat îl iubea pînă la adorație, fiind convins că el e Mesia. Bar Kohba se trezi deodată seful necontestat al unei mari armate. Tineretul satelor, zeci de mii de discipoli ai lui Akiva se adunară sub steagul lui. Trupele de ocupație au fost nevoite să cedeze. În mai puțin de un an (132—133 e.n.) Bar Kohba cucerii 50 de cetăți. Legionile Romei, bătute, părăsiră țara. Adrian trimise întăriri din Siria, dar fără rezultat. Jureșul discipolilor lui Akiva era de nestăvilnit. Ierusalimul căzu și Simeon bătu monezi în amintirea recuceririi independenței.

Doi ani de zile totul merse bine. Dar la capătul celor doi ani fu numit pentru reprimarea răscoalei Iudeei Iulius Severus, cel mai iscusit general al imperiului roman, adus tocmai din Britania, după ce terminase acolo o singeroasă cam-

Cele 49 de zile de Sefira. (Tablou sinagogal)

panie. Severus își dădu seama că nu le va putea veni de hac răscoalilor lupfînd pe cîmp deschis. Li hărțui deci în lupte mărunte și căută să le taie înecut cu înecut, căile de aprovizionare. Cetățile cucerite cădeau pe rînd, apărătorii decimați de foame se retrăgeau. Ultima bătălie avu loc la Beit Tar unde se retrăse Bar Kohba cu cei mai buni viteji ai lui. Ceteata era întărită și rezistă peste un an asediului. Ea căzu prin trădare în anul 135, în ziua de 9 Av. Un îngrozitor măcel puse capăt eroice lupte a Iudeei înfrînte. Dio Cassius crede a ști că evreii au pierdut în bătălii peste 500 000 de oameni: floarea Iudeei pieri în război. Simeon muri probabil în măcelul de la Beit Tar, legenda însă nu-l lasă pradă

(Continuare în pag. II-a)

Politețea e mereu actuală...

Manierele și buna-cuviință constituiau o preocupare de seamă la vechii evrei. Ele se manifestau și în modul de a saluta, care constituia un act important și indica relațiile existente între persoane. În toate timpurile salutul exprimă simpatie și interes, dragoste și afecțiune, venerație și respect.

Ca și în zilele noastre, exista o anumită etichetă, un adevărat ritual al salutului. De aceea, cînd Eliseu l-a grăbit pe Ghehazi ca să se ducă să învie un copil, i-a spus: „Dacă te vei întîlni cu cineva nu-i da bună ziua și nu-i mulțumești” (deoarece nu era timp de pierdut), (Regi, II, 4, 29). Tot Biblia ne informează că regele David a trimis un mesaj de salut lui Nabal: „Pace fie și pace casei tale și noroc în toate cîte ai”. (Sam. I, 25, 6).

O formă caldă de salut era îmbrățișarea și sărutul. Astfel Laban l-a întîmpinat pe nepotul său Iacov (Geneza 29, 13). O formă mai pasionată de salut era de a se cuprinde de gît și de a plînge de bucurie. Astfel Iacov, după ce s-a închinat de șapte ori pînă la pămînt înaintea fratelui său Esau și l-a îmbrățișat și a căzut pe grumajii lui și l-a sărutat și au plîns amîndoi” (Geneza 33, 4). Plecăciunea pînă la pămînt era un mod de exprimare a respectului și venerației față de cineva. Un rege sau un prinț era salutat printr-o binecuvîntare, așa cum a făcut Melchisedec, regele Salemului, cînd l-a întîlnit pe Abraham în valea Save.

În perioadele care au urmat, salutului i s-a acordat în continuare aceeași importanță. Învățătura rabinică recomandă: „Fii primul care salută atunci cînd te întîlnești cu cineva”. Iohanen ben Zakai aplica această recomandare și saluta el primul pe cei care îi întîlnea pe stradă (Ber. 17 a). Rabi Iehuda saluta pe muncitorii la cîmp urîndu-le „Abaziku!” (Îți urez să ai putere). Rabi Șeșet saluta spunînd „Așarta!” (Success!). Demnitarea unui învățător trebuia respectată salutîndu-l sau răspunzînd la salutul lui într-un mod deosebit. Un dascăl trebuia salutat cu „Pace fie, maestre!” și la salutul său trebuia să se răspundă „Pacea fie cu tine, maestrul și învățătorul meu!”. Rabi Iosua ben Levi dă o lecție intuitivă cu privire la

salut povestind această legendă: Cînd Moșe s-a suit în cer, l-a găsit pe Atotputernicul împodobind cu ununi literile Torei. Moșe a așteptat în tăcere iar Dumnezeu i-a spus: „Nu aduci pacea din orașul tău? Moșe a întrebant: „Este îngăduie oare unui servitor să salute pe stăpînul lui? La care Dumnezeu replică: „Oricum, se cuvenea să-mi urezi succes”. Atunci Moșe spuse: „Și acum te implor, fie ca puterea stăpînului meu să fie mare, așa cum ai vorbit”.

Erudiții din Babilon, contrar celor din Iudeea, considerau deplasat ca cineva să salute pe unul mai presus de el înainte ca acesta să-l fi recunoscut.

Alte reguli de bună-cuviință prevedeau să nu se trimită un mesaj de salut unei femei decît prin soțul ei. Nu trebuia să saluți pe cineva noaptea, dacă nu erai sigur că vei fi recunoscut. Un om absorbit de munca sa, nu e ființat să salute, nici să răspundă la salut. Astfel, se povestește că rabini au trimis doi delegați la Aba Hilkiah, cunoscut ca om foarte pios, îndemîndu-l să se roage pentru ploaie. L-au găsit arînd la cîmp și l-au salutat, dar acesta nu și-a întors fața spre ei. Mai tîrziu s-a scuzat explicînd că fiind angajat la altul, nu a vrut să piardă timpul pentru care a fost tocmît.

Sărutările pe față sau pe gură erau reprobate de rabini. Se obișnuia sărutul pe frunte. Rabi Akiva vedea cu ochi buni obiceiul medianișilor care sărutau doar mîna (Ber. 8 b). Sofia lui rabi Akiva, întîlnindu-l după o absență îndelungată, i-a sărutat genunchii, așa cum a făcut și socruul său Kalba Savva.

Prosternarea constituia forma cea mai respectuoasă de salut. Se povestește că rabi Simeon Gamaliel se prosterna în felul următor: își lîcea degetele mari de la picioare de pămînt și aplecîndu-se drept în jos, săruta pămîntul. Nu era nimeni care să poată imita kidah-ul său. Pe atunci eticheta impunea ca cel ce-și lua rîmas bun de la un personaj de seamă să facă trei pași înapoi și la fiecare pas să facă o plecăciune la dreapta, la stînga și în față. Salutul acesta e folosit și azi la sfîrșitul rugămintii Semone Esre, ca și cum credincioșii și-ar lua rîmas bun de la Atotputernicul (Yona 53 b).

Formulele de salut erau aceleași ca și azi: „Șalom Alehem”, „Să fii înscris în cartea vieții”, „Sabat Șalom”, „Mazel-tov”. Așadar, politețea nu se învechește niciodată, ea e mereu actuală.

CE ESTE OMER-UL?

Omer (snop), era o ofrandă adusă în templu la 16 Nisan, într-o îndeplinire a prescripției biblice: (Lev. 23,9) „Atunci cînd veți intra în țara pe care eu vă voi da-o vouă și cînd veți începe secerisul, snopul cel dintîi din secerișul vostru să-l aduceți la preot... iar preotul să-l lege-nă două zi după Șabat”. După ceremonialul respectiv o jertfă ardere de tot era adusă ofrandă la altar. Numai după aceasta era permis să se mînce din noua recoltă. „Pînă în ziua aceea, pînă nu veți aduce primul de roade Domnului să nu mincați nici piine, nici boabe prăjite, nici boabe din spic”.

Indicația de a număra 49 de zile de la 16 Nisan pînă la Șavuot este respectată și azi, perioada respectivă fiind denumită Sefira (de la verbul ebraic a număra).

Numărătoarea este precedată de o binecuvîntare specială privind numărătoarea omerului. Deoarece Biblia indică „Veți număra șapte săptămîni întregi” și „Trebuie să numărați 50 de zile”, numărătoarea trebuie să menționeze atît numărul zilelor cît și numărul săptămînilor. De aceea formula trebuie să fie în prima zi „Azi este prima zi a omerului” iar a opta zi „Azi e a opta zi, ceea ce face o săptămîni și o zi din omer” ș.a.m.d. Momentul numărării, care trebuie să fie mereu același, urmează rugămintii de seară (maariv), adică atunci cînd începe o nouă zi. Dacă cineva uită să numere seara, poate număra în ziua următoare, fără însă a recita

binecuvîntarea. El poate apoi număra în continuare în aceeași seară, de data aceasta, recitînd binecuvîntarea. Dar dacă uită să numere o zi întreagă, el nu mai poate să pronunțe binecuvîntarea pe întreaga durată a omerului.

Începînd din perioada talmudică, zilele omerului au început să capete un caracter de semi-doliu; celebrarea căsătoriilor în aceste zile a fost interzisă, apoi tăierea părului, iar mai tîrziu chiar folosirea unor instrumente muzicale. Doliul este în general asociat cu o molimă care se spune că a decimat pe învățății lui rabi Akiva, care au murit „deoarece nu se respectau reciproc” (Șulh. Ar. OH 493,1). Dar această explicație a doliului constituie una din multe incertitudini legate de perioada omerului și de Lag Baomer, sărbătoare ce se serbează în a 33-a zi. Talmudul face aluzie la molimă dar nu menționează că doliul este legat de o anumită comemorare. Acest lucru este menționat prima dată în secolul al VIII-lea, cînd gaonul Natronai a întocmit o răspunsă prin care confirma atît practica doliului cît și motivul pentru aceasta. Codurile ulterioare și compilațiile de tradiții în legătură cu aceasta, inclusiv Șulhan Aruh-ul citează această referință; și mai toate presupun că obiceiul datează de la moartea discipolilor lui Akiva. Pe de altă parte, Mișnei Tora a lui Maimonide și Mahzorul Vitry de rit askenazit par să ignore existența ei.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

În localitatea Tell Ayton, la sud de Hebron s-au descoperit mai multe relicve datînd din epoca filistenilor.

Revista „Kadmonioth”, editată de societatea de arheologie din Israel relatează că în nișe peșteri folosite drept morminte s-au găsit texte ebraice datînd din secolul al VIII-lea înaintea erei noastre. Textele menționează numele de Uriahu care apare și în Biblie și numele de Oniahu. Sub text se află sculptată o mină. În altă groță s-a găsit un text care provine din epoca regelui Uziah și a profetului Ieșaiahu. Numele menționate în acest text se întîlesc de asemenea în Biblie.

Cu ocazia unor săpături executate la Tell Aman, în apropiere de Bet Șean, într-un strat de pămînt datînd din secolul al X-lea i.e.n. s-au descoperit ustensile de țesut și vopsit.

Manuscrise ebraice la British Museum

British Museum din Londra deține câteva mii de manuscrise ebraice, precum și o serie de papirus-uri arameice din secolul al II-lea înaintea erei noastre.

Manuscrisele reprezintă texte biblice, comentarii, dizertații cu privire la Midraș, Talmud și Halaha, manuscrise cabalistice, filozofice, etice, poetice. Matematica, astronomia, filologia, medicina constituie tema altor manuscrise; de asemenea există acolo un număr mare de scrisori și alte documente istorice.

La înființarea sa, în anul 1753, British Museum nu poseda decât 107 manuscrise ebraice. Ulterior, regele George al II-lea a donat muzeului vechea bibliotecă regală „The Old Royal Library”, care posedă și o seamă de vechi manuscrise ebraice. În 1759, Solomon de Costa a donat și el muzeului un mare număr de cărți și câteva manuscrise, dar cele mai importante dintre manuscrisele ebraice provin din celebra colecție a lui Joseph Almanzi. Patru suluri cu Meghila aflate aici au fost cîndva proprietatea lui sir Moses Montefiore.

Potrivit unui vechi catalog al muzeului, textele ebraice sînt clasificate după cum urmează:

Texte biblice, în suluri și în format carte. În această grupă merită a fi menționate câteva suluri iemenite, cuprinzînd texte din Pentateuh în care se pot vedea ceea ce se numește „puncte uscate”, folosite pentru a marca pauzele și pentru a deosebi unele cuvinte care se scriu în același mod dar se pronunță altfel. Deoarece sururile folosite în sinagogi sînt scrise numai cu consonante, metoda de a grava cite un semn minuscul a fost adoptată (se presupune cu aprobarea rabinilor iemeniți) ca un ajutor pentru cei ce citesc. Un alt sul interesant (probabil din secolul al XVIII-lea) a fost scris pentru uzul evreilor din Kai-fong (China).

Dintre textele biblice în formă de carte prezintă un interes deosebit un manuscris adus din Teheran, datînd din secolul al IX-lea. În orice caz el nu este considerat a fi posterior faimosului codex al profesorilor, datat 916 e.n. Manuscrisul conține numai Pentateuhul. Cel mai vechi exemplar al Bibliei aflat în muzeu este executat în anul 5006 (1246) și a fost scris la Toledo. O altă Biblie interesantă, din anul 1483, în trei volume, este scrisă într-o calligrafie spaniolă, foarte îngrijită și cu ilustrații marginale. Se mai află în muzeu câteva manuscrise, majoritatea iemenite, în care se poate vedea așa numita punctuația supraliniară sau babiloniană. Colecția conține în general exemplare excelente ale aproape tuturor stilurilor de scris, al tuturor școlilor mazonetice (spaniolă, italiană, germană, nord-africană, etc.). Un codex al Pentateuhului a fost scris la Kum, în Persia, în anul 1483. Un manuscris carait aflat acolo datează din secolul al X-lea. Textul ebraic este scris într-o formă arhaică a alfabetului arab. semnele de vocale și accente ebraice fiind adăugate cu cerneală colorată. Și acest manuscris posedă ornatații orientale vechi.

Comentarii biblice. Această secție cuprinde o bogăție de material pentru studierea literaturii carait timpurii. O men-

Coperta unei cărți tipărită la Amsterdam, în anul 1563.

țiune specială trebuie făcută pentru comentariile la Pentateuh ale lui Abu Yusuf Iacob al-kirkisani, Salmon ben Jeroham, David ben Boaz și Abu al-Faraj Furkan ibn Asad. Jafet este mai simplu reprezentat. E demn de remarcat faptul că un exemplar al comentariilor sale la Cartea lui Ruth și la Cîntarea Cîntărilor este datat: Ramlah A. H. 395 (1004—5 e.n.) iar referința la Jafet din subzol arată clar că manuscrisul a fost executat în timpul vieții autorului.

Colecția de comentarii rabinice este de asemenea bogată. Principalele texte unicate sînt următoarele: Comentariul la cea de a doua carte a lui Samuel, de Issac ben Samuel ha-Sefardi (secolul al XI—XII); un comentariu la Pentateuh de rabinul Meihuș ben Elijah (probabil din sec. al XII-lea); fragmente dintr-un comentariu persan (în caractere ebraice) a unei părți din Cate Profetilor.

Midrașim și dizertații midrașice. Printre acestea se află trei compilații midrașice iemenite, cunoscute sub numele de *Midraș ha-Gadol*, *Midraș ha-Hefej* și *Nur al-Zulum*. Unicate sînt textele conținînd un Midraș despre ultimii profeti în stilul lui *Ialcut ha-Makiri*. Merită atenție, de asemenea, tratatele midrașice ale lui David ben Abraham Maimuni și Said ibn Daud al-Adani.

Talmud și Halaha. În colecția inițială a lui British Museum nu exista decât un singur volum cu texte din Talmud datînd din secolul al XII-lea și altul din al XIV-lea, dar în urma achizițiilor provenite din Geniza din Cairo, s-au mai adăugat încă trei. Muzeul posedă trei volume ale Talmudului Ierusalimitean, datînd din secolul al XVI-lea, cu comentariul lui Josef Sryllo. Important prin vechimea sa este un volum conținînd comentariul lui Rași la Baba Mezia din anul 1190.

Sectorul halahic este bogat în tratate interesante și valoroase, între care 5 exemplare ale lucrării lui Maimonide *Iad ha-Hazaka*, câteva exemplare din lucrarea *Samag* a lui Alfasi. Un exemplar valoros e cel cu adăugirile lui Samuel b. Meir (Rașbam) la o lucrare a lui Alfazi. *Mișneh Tora* a lui Maimonide conține un specimen de pagină-titlu, bogat ilustrat.

Halaha caraită este reprezentată de cartea lui Iusif al-Bași „Întrebări și răspunsuri”, lucrarea lui Kirkisani „Cartea poruncilor” și a lui Samuel al-Magrebi *Al-Murșid*.

Liturgia. Și acest sector este bogat reprezentat. El conține specimen de toate riturile mai importante. Studiul lui Marfoliut asupra acestor manuscrise a scos la iveală multe trăsături necunoscute nici de Leopold Zunz, marele liturgolog și multe imnuri noi. Se află și câteva exemplare ale Hagadei ilustrate, aparținînd școlii spaniole din secolul al XIV-lea.

Cabala. Secția cuprinde 130 de lucrări cu privire la Cabala, între care comentariul lui Abraham Abulafia despre *Moreh Nevuhim* (probabil exemplar unic) și lucrările ale lui Joseph Kitatila, Moses ben Sem-Tov de Leon, Moses Cordovero, Moses Haim Luzzato.

Etică, filozofie, poezie. Aceste secții sînt reduse; totuși specialiștii pot găsi aici manuscrise interesante ca lucrarea *Ge'Hiszaion* de Abraham ben Iacob și două

exemplare în versiunea persană, scrise cu caractere ebraice, a cărții lui Abraham ben Hasdai *Ben ha-Melek we ha-Nazir* (Balaam și Iosafat), un exemplar din *Takemoni* al lui Al-Harizi, purtînd data de 1282 și povestiri biblice în versuri persane (cu caractere ebraice) de Molah Șahin.

Filologie. În această secție merită să fie menționat un exemplar al lui Abu Al Valid *Kitar al Usul* (provenit din Iemen), câteva exemplare din lucrarea lui Natan ben Jehieli *Sefer ha Aruk*, două exemplare din *Mahberet* de Menahem ben Saruk (1031—1189) și *Mușatamil* al gramaticului carait Abu al Faraj Harun.

În secția matematică, astronomie și medicină există o serie de manuscrise care prezintă interes pentru specialiștii în domeniile respective. Merită menționate diferite lucrări de astronomie și un calendar persan (cu caractere ebraice).

În muzeu se află 30 hărți, executate în secolele XII—XIII.

Colecția de cărți ebraice tipărite, aflată în British Museum cuprinde Biblii, comentarii la Biblie, Talmuduri, comentarii la Talmud, codice de legi, cărți de gramatică și dicționare, volume de poezie și critică. Un mare număr dintre ele sînt în idii și în ebraica modernă, de asemenea traduceri ebraice din operele lui Shakespeare, Milton, Schiller, Lessing. În 1753, cînd muzeul și-a deschis porțile pentru public, singura carte ebraică din colecție era ediția princeps a Talmudului. În același an, însă, Solomon de Costa a donat muzeului — după cum am arătat — o colecție, cuprinzînd unele din cele mai valoroase opere ale literaturii rabinice. În prefața catalogului publicat de Zedner în anul 1867, acesta arată că în următorii 89 de ani, numărul cărților ebraice a crescut la 600. Dar marea importanță a bibliotecii ebraice datează din anul 1848, cînd prin achiziționarea celebrilor colecții a lui H.-J. Michael din Hamburg i s-au adăugat 4 422 de lucrări valoroase. Biblioteca s-a îmbogățit din nou, prin obținerea unor cărți din colecția lui Joseph Almanzi.

Din catalogul publicat de Zedner reiese că pînă la acea dată (1867) secția de cărți ebraice cuprindea: 65 de cărți tipărite în secolul al XV-lea; 237 de cărți tipărite între 1500—1540; 32 de cărți tipărite între anii 1480—1540; 38 de cărți din care nu se cunoșcă ar exista decât un singur exemplar sau cel mult două.

În secția de antichități se află și obiecte de ritual mozaic precum și o interesantă colecție de monede vechi evreiești.

LAG BAOMER

(Urmare din pag. 1-a)

dușmanului; ea îl crede căzută în prețuia prăbușirii ultimei sale cetăți. În urma mușcăturii unui șarpe.

O grănică prigoană — care întrece în intensitate tot ce a fost pînă atunci cunoscut în mult încercata Iudee — încoronază succesul legiunilor Romei. Adrian — conținînd tradiția lui Antiohus Epiphanes — interzice cu strășnicie orice manifestare de viață religioasă evreiască: respectarea Șabatului, studiarea Torei, circumciderea copiilor erau pedepsite cu moartea. Akiva însă nu se lasă intimidat de legile sclerată ale oțirmuirii. Împreună cu ceilalți supraviețuitori ai răscoalei, el continuă să propage printre discipolii săi Tora, știind bine că-și periclitează viața. Fu prins și jupuit de viu. Discipolii și colegii lui fură de asemenea prinși și omorîți în chlnuri înfiorătoare. Nimic însă nu putu să înfrîngă dorința de viață a poporului de două ori distrus. Dispozițiile draconice ale lui Adrian căzură odată cu moartea lui, Antoniu Pius lăsînd evreilor libertate religioasă.

Acestea sînt faptele.

Șapte săptămîni de doliu sînt menite să evocă războiul disperat al trupelor lui Bar Kohba împotriva asupririi: ele echivalează cu perioada luptelor împotriva lui Severus, lupte nefericite care au dus la pierderea întregului teritoriu cucerit și la retragerea lui Bar Kohba la Beit Tar. Soldații lui Bar Kohba sînt cei 24 000 de discipoli ai lui rabi Akiva care au pierit în decurs de numai șapte săptămîni, secerată de misterioasa „Askara”. Lag Baomer, ziua de 18 Iiar pare să fi fost ziua revocării dispozițiilor lui Adrian, ziua eliberării Iudeei de spaima asupririi și a reînțepirii vieții religioase evreiești, ziua în care a încetat „epidemia” care făcea ravagii în rîndurile tinerilor discipoli ai lui Akiva.

Este cea mai modestă sărbătoare a calendarului nostru.

VAST PROGRAM DE CONSTRUCȚII SANITARE

La București a început construcția celui mai mare complex clinic spitalicesc din țară. Clădirea, cu 17 niveluri, va adăposti 11 clinici specializate, fiecare dispunînd de cîte 135 paturi de spital. La etajele de jos sînt prevăzute serviciile funcționale. Alături de corpul central se construiește un complex de clădiri, cu 4 niveluri, în care vor funcționa secțiile de diagnostic și tratamente, un amfiteatru de 300 locuri, sălile de seminarii și demonstrații (complexul va servi și ca bază de învățămînt), o policlinică de mare capacitate, putînd asigura zilnic peste 1 700 consultații.

Pe agenda actualului cincinal sînt prevăzute numeroase alte edificii spitalicesci. În București mai sînt în construcție încă 3 spitale clinice. În țară se mai înalță un mare spital clinic la Timișoara, de 716 paturi, și unul de neurologie și neurochirurgie la Iași, de 350 paturi. De asemenea, sînt în curs de realizare 17 spitale județene.

Din construcțiile spitalicesci ridicate în ultimii ani, au intrat în funcțiune pînă acum spitalele din Slatina, Miercurea-Ciuc, Alexandria, Galați, Baia Mare, Caransebeș. În acest an urmează să intre în funcțiune spitalele din Vaslui, Rm. Vilcea, Focșani, spitalul „23 August” din București — fiecare cu cîte 700 paturi; centrul de recuperare auditivă din Capitală, spitalul de cronici Berceni, spitalul clinic de neurologie și neurochirurgie din Iași, insumînd circa 4 000 de paturi. Construcțiile spitalicesci ale actualului cincinal însumează 23 000 de paturi.

În anii imediat următori vor intra în funcțiune și un număr de policlinici de mare capacitate: la Mediaș, Arad, Botoșani, Deva, Caracal, Carei, Miercurea Ciuc, Rm. Sărat, Oltenița și alte centre muncitorești.

„MADE IN ROMANIA”

La New-York s-a deschis Expoziția internațională a automobilului, la care participă, cu peste 100 de modele, numeroase țări producătoare de autovehicule. Pe unul din podiumurile din marea sală a expoziției se află autovehicolul „ARO-M-461” cu inscripția „Made in Romania”.

Autovehicolul se află în S.U.A. pentru a fi supus unor teste privind securitatea circulației și controlul poluării, înainte de a primi cale liberă de export pe piața americană. În testele de pînă acum, autovehicolul românesc a obținut calificative înalte, bucurîndu-se de aprecieri pozitive.

MOBILĂ ROMĂNEASCĂ LA ROTTERDAM

Expoziția de bunuri de consum și mobilă, deschisă cu prilejul „Săptămîinii românești” la Rotterdam, s-a bucurat de un larg interes din partea specialiștilor, a publicului și a presei olandeze. „De Telegraph”, unul dintre cele mai mari cotidiane olandeze, menționează că în cadrul expoziției au fost prezentate o varietate bogată de mobilier, textile, confecții, alte produse românești frumoase și de bun gust.

BARAȘEUM '72 ÎN TURNEU

Teatrul Evreiesc de Stat întreprinde tradiționalul său turneu de primăvară prin țară, cu spectacolul muzical BARAȘEUM '72 de Israil Bercovici.

Acest spectacol întrunește cîntece și schechiri umoristice pe teme folclorice și de actualitate, evocînd totodată momente dramatice din istoria teatrului evreiesc din București din timpul celui de-al doilea război mondial. Spectacolul este susținut de întregul colectiv artistic al teatrului, care evoluează în costumele și decorurile create de Diana Ioan Popov.

Muzica este semnată de Haim Schwartzman, artist emerit și Eugen Koffler.

Turneul se va desfășura după următorul itinerar:

miercuri 10 mai — Brăila; joi 11 — Galați; vineri 12 — Tecuci; sîmbătă 13 — Birlad; duminică 14 — Vaslui; luni 15 — Iași; marți 16 — Dorohoi; miercuri 17 — Botoșani; joi 18 — Rădăuți; vineri 19 — Suceava; sîmbătă 20 — Fălticeni; luni 22 — Roman; marți 23 — Piatra Neamț; miercuri 24 — Bacău; joi 25 — Focșani; vineri 26 — Ploiești; duminică 28 — Brașov; luni 29 — Cluj; marți 30 — Tg. Mureș; miercuri 31 — Baia Mare; joi 1 iunie — Satu Mare; sîmbătă 3 — Oradea; duminică 4 — Arad; marți 6 — Timișoara.

meridiane

480 de ani de la exodul din Spania

Anul acesta se împlinesc 480 de ani de la exodul evreilor din Spania, capitol dureros din istoria poporului nostru. Decretul monarhilor catolici, Ferdinand și Isabella a pus obște evreiască din această țară în fața unei tragice alternative: convertire la catolicism sau exil. Imensă majoritate a evreilor a ales, cu inima strânsă de durere, exilul. În acest fel, o comunitate cu o tradiție multiseclară a încetat să existe.

Evreii se aflau în Spania din timpuri străvechi. Unii fuseseră aduși ca prizonieri de către împărații Vespasian și mai ales de Hadrian, care era de origine spaniolă: alții veniseră ca oameni liberi, în căutarea unui refugiu, după desființarea statului lor. Cea mai veche piatră funerară evreiască din Spania a fost găsită la Adra și datează din secolul al III-lea.

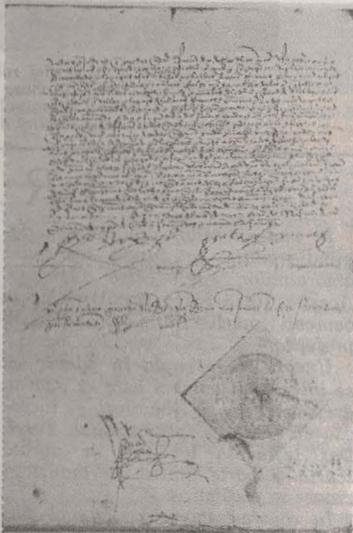
La început, evreii s-au bucurat de condiții de egalitate cu ceilalți locuitori. Primele legi discriminatorii au fost emise de către regele vizigot Recared, după convertirea acestuia la catolicism, și de urmașul său Sisebut. Acesta a pus pentru prima dată pe evrei în fața alternativei, fie să părăsească regatul vizigot, fie să se convertească. Mulți au plecat iar unii s-au convertit în acele zile. Aceasta s-a întâmplat pe la sfârșitul secolului al VI-lea.

La începutul secolului al XV-lea a survenit un nou val de convertiri silite. O activitate intensă în acest domeniu au desfășurat călugării Vicente Ferrer și Alfonso de Spina. Numărul evreilor convertiți în această perioadă este controversat. După unele surse istorice, Ferrer singur a reușit să convertească 35 000 de evrei. Din acel moment problema principală a comunității evreiești din Spania era aceea a relațiilor dintre convertiți, denumiți „marani” și membrii familiilor lor rămași la vechea credință. Mulți dintre marani pătrunseră prin căsătorie în familiile de nobili spanioli ocupând treptat poziții importante, ceea ce dădu naștere la invidii și resentimente. Biserica și nobilii susțineau că maranii constituiau în noua lor credință o grupare închisă, așa cum au fost și în vechea lor credință.

Când monarhii catolici Isabella și Ferdinand se urcară pe tronul Spaniei, una din primele măsuri pe care le-au adoptat a fost de a sepana pe marani de vechii lor coreligionari. Aceasta era de altfel și grija principală a inchiziției. Deși cei doi monarhi erau înconjurați de marani, printre care Pedro de Caballeria și Luis de Santangel, ei continuară a promova o politică de intoleranță față de evrei, convertiți sau nu. La insistențele lor, Papa Inocențiu al VIII-lea emise o bulă, prin care toți principii erau îndemnați să predea inchiziției spaniole pe maranii ce aflaseră refugiu în țările lor.

Căderea Granadei și prin aceasta înălturarea pericolului maur a făcut pe monarhii catolici să nu mai aibă ezități și să semneze decretul de expulzare a evreilor (la 31 martie 1492). Decretul ordona ca orice evreu sau evreică, indiferent de vîrstă, să părăsească Spania pînă la sfârșitul lunii iulie sau să se convertească. Se spune că Don Isaac Abrabanel a intervenit pentru revocarea edictului și că Ferdinand a fost chiar inclinat s-o facă, dar în cele din urmă, sub influența lui Torquemada, marele inchiizitor, a menținut decretul.

Cîți evrei au părăsit în 1492 Spania? Cifrele sînt controversate. Mariana, în a

Decretul de expulzare din anul 1492, semnat de Ferdinand și Isabella.

sa „Istorie a Spaniei” indică cifra de 800 000; Isidore Loeb, într-un studiu apărut în „Revista de studii iudaice” (XIV, 162—183) reduce numărul expulzaților la 165 000. Bernaldez susține că în acele zile au părăsit Aragonul și Castilia 160 000 evrei. Abraham Zacuto apreciază numărul celor care s-au refugiat în Portugalia la 120 000.

După Loeb, în anul 1492 se aflau în Spania 235 000 de evrei, care s-au refu-

giat în diferite țări, după cum urmează: În Algeria — 10 000; America — 5 000; Franța și Italia — 12 000; Olanda — 25 000; Maroc — 20 000; Turcia europeană — 90 000; în diferite alte țări — 3 000. Același istoric arată că 20 000 de persoane au murit pe drum. Afară de acestea, 50 000 de convertiți au rămas pe loc. Aceste cifre indicate de Loeb par să fie minime; după unii istorici cifra de 200 000 pare mai probabilă.

În perioada dintre 31 martie și sfârșitul lunii iulie, termenul de grație, în porturile Cartagena, Valencia și Barcelona se adunase o întreagă flotilă cu misiunea să-i transporte pe cei ce aleseră exilul. Acesta au întâmpinat mari dificultăți, fiind împiedicați în multe locuri să debarce din cauza unor epidemii ivite pe corăbiile lor. La Fez, mării au refuzat să-i primească, așa că sarmarii exilați au fost obligați să debarce pe tărnu pustiu, unde mulți au murit de foame și sete, iar o parte s-a întors disperată, în Spania, convertindu-se. Nouă corăbii tixite au sosit la Neapole. La Genova li s-a permis să debarce cu condiția de a se converti. Cei care au reușit să ajungă în Turcia au avut o soartă mai bună.

De la această dată a expulzării, istoria evreilor din Spania este istoria maranilor, al căror număr a crescut, după cum s-a văzut, numai în perioada expulzării, cu 50 000. Când Spania a cucerit lumea nouă, pentru a scăpa de inchiziție, maranii s-au refugiat în număr mare acolo, unde au intrat în contact cu rude rămase credincioase vechii credințe. În noua lor patrie de peste ocean, în Olanda ca și în alte părți, ei reveniră la credința strămoșească.

DJUDEZMO — dialect al sefarzilor din Balcani

După izgonirea evreilor din Spania, o parte a acestora s-a stabilit în Balcani unde s-a amestecat cu evreii aflați aici dinainte. Evreii spanioli, mai numeroși și mai culți, au impus treptat celorlalți limbă, obiceiurile și moravurile lor.

În afară de soarta lor comună, grupurile diferite de evrei din Balcani erau legate prin religie, prin modul de viață și normele de comportare dictate de religie. Ei au dezvoltat un dialect nou — djudezmo — vechea limbă castiliană modificată sub influența noului mediu, îmbogățită cu cuvinte noi, provenite din limbile vorbite anterior de diferitele grupuri de evrei. Acest dialect cuprinde un mare număr de cuvinte ebraice și cuvinte turcești, pe atunci limba oficială în Peninsula Balcanică.

Cuvintele ebraice sînt legate de viața religioasă, exprimînd nume de luni, de cărți, obiecte de cult, rugăciuni etc. Deși dialectul djudezmo cuprinde doar 500 cuvinte ebraice și mai mult decît de trei ori pe atît cuvinte turcești, totuși, cuvintele ebraice i-au dat un anumit colorit specific, deoarece ele au pătruns în numeroase expresii și zicători create de popor.

O influență puternică asupra dialectului djudezmo au avut-o și împrejurările în care aceasta s-a format și anume în perioada de declin a Imperiului otoman, care a influențat negativ viața economică și culturală a populației din Balcani, inclusiv a evreilor aflați aici. Problemele de

viață se axau în jurul dificultăților de a-și câștiga pinea zilnică și speranței că Dumnezeu le va ușura greutățile vieții. În predicile lor, rabinii foloseau cuvinte ebraice pentru exprimarea unor noțiuni abstracte și citeodată chiar expresii întregi, legate de modul de viață iudaic. În acest fel în limba lor vorbit au intrat cuvinte ca: fekada — pomana; hova — obligație; hohma — înțelepciune; mazel — fericire.

Foarte multe cuvinte ebraice au intrat în expresii și zicători populare. Astfel, cuvîntul amotsi din rugăciunea pentru binecuvîntarea pîinii este folosit ca substantiv comun și exprîmă în djudezmo nemulțumirea față de o anumită cantitate: „Esto no pasa ni por amotsi”, adică e cu totul insuficient. Cuvîntul avtaha = speranță a intrat în expresia „No ay avtaha” — nu e nici o speranță. Cuvîntul galut = exil este folosit la figurat în sens de lipsă, dificultate, de pildă: „El galut de la agua no est coza de tragar, — lipsa de apă nu poate fi suportată; Ganav = hoț: „El dito es ganav — acest om e un hoț. Mișpaha = familie, a intrat în expresia: „Mișpaha de savios = familie de erudiți.

Dialectul djudezmo s-a mai îmbogățit prin adăugarea unor prefixe și sufixe spaniole și turcești la rădăcina unor cuvinte ebraice. Există și cazuri inverse, cînd cuvintele castilane și turcești au căpătat un sens nou, adăugîndu-li-se terminații ebraice ca haraganut, castranut etc.

Sulurile Torei din Strasburg

La Strasburg, pe strada care poartă numele marelui rabin Hirschler se află noua sinagogă — Synagogue de la Paix — construită în locul vechii sinagogi distruse de naziști. Credințioșii acestui sfînt lăcaș știu să povestească un episod impresionant petrecut în anii întunecați ai ocupației.

Într-una din zile, pe la începutul deceniului al patrulea, cînd în toată Europa bîntuia spectrul naziștilor, arhiepiscopul catolic din Strasburg telefonă rabinului spunîndu-i să se prezinte fără întîrziere la arhiepiscopie. De ce? întrebă rabinul. Arhiepiscopul răspunde cu severitate „Cînd îți spun să vii în asemenea timpuri, trebuie să vii și nu să întrebîi”.

Rabinul nu mai întrebă nimic. Plecă imediat și fu introdus în biroul arhiepiscopului. Înaltul prelat îl salută cu cordialitate și îi vorbi binevoitor. „La telefon am fost nevoit să folosesc tonul pe care l-am folosit pentru că naziștii ar fi putut intercepta convorbirea noastră. Trupele dușmane se apropie cu rapiditate și în curînd vor cîntropi Strasburgul. Odată naziștii aici, nici sinagoga, nici sulurile sfînte nu vor fi în siguranță. Vă rog trimiteți-le aici și eu le voi păstra pînă ce naziștii vor pleca — căci de plecat, vor pleca”.

În orele întunecate ale nopții sulurile sfînte au fost duse la catedrală și predate arhiepiscopului. Ele dispărură imediat și nu se mai auzi nimic despre ele mult timp.

Sosi și ziua cînd naziștii au fost izgoniți din Strasburg. În acea zi, arhiepiscopul în persoană aduse sulurile înapoi și le predă evreilor din Strasburg. Sinagoga nu mai era. Fusesse distrusă de naziști. Nici rabinul nu mai era în viață. Fusesse omorît de naziști. Dar pe locul vechii sinagogi din Strada marele rabin Hirschler fu construită una nouă — Sinagoga păcii.

„Citeodată, — își încheie povestitorul relatarea — mi se pare că marele rabin Hirschler știe că sinagoga a fost reconstruită. Citeodată mi se pare că el știe că sulurile au fost aduse înapoi. Iar gestul episcopului mi se pare o expresie a legăturilor sincere dintre oameni, indiferent de credința lor, pe care nici persecuțiile, nici crimele nu le pot distruge”.

NOI DISTINCȚII ACORDATE FILMULUI „FINZI CONTINI”

Cel mai prestigios premiu american, în afară de Oscar, „Joseph Burstyn Award” a fost conferit producătorilor Arthur Cohn și Gianni Hecht pentru filmul „Grădinile lui Finzi Contini” despre suferințele unei familii de evrei din Italia, în cursul celui de-al doilea război mondial, după ocuparea țării de către naziști.

Oaspeți al obștei noastre

O delegație a organizației evreiești din S.U.A., „Anti — Difamation League”, formată din d-nii *Arnold Forster* și *Abraham Forzman* a vizitat în zilele de 14—17 aprilie 1972, instituțiile Federației Comunităților Evreiești Mozaice și a participat la serviciul divin de *Kabat-Şabat* la templul coral.

În cadrul predicii tradiționale, Eminentă Sa d. Şef rabin dr. *Moses Rosen* le-a adresat un călduros salut.

Oaspeții au asistat și la un *Oneg Şabat* al cursanților și corului *Talmud Tora*, care a avut loc la restaurantul ritual al Federației, precum și la o reprezentare a Teatrului Evreiesc de Stat.

Împreună cu Eminentă Sa d. Şef rabin, oaspeții au fost primiți în audiență de către d. profesor *D. Dogaru*, președintele Departamentului Cultelor, cu care au avut o cordială întrevvedere.

Eminentă Sa d. Şef rabin dr. *Moses Rosen* rostin u-și alocuțiunea ocazională la masa oferită de Departamentul Cultelor cu prilejul instalării episcopului auxiliar cu drept de succesiune la Episcopia romano-catolică din Alba Iulia, *Iakab Antal*.

O revistă elvețiană despre comunitatea noastră

În revista „*Israelitisches Wochenblatt*” care apare la Zürich, a apărut recent un reportaj despre comunitățile evreiești din România, semnat de ziaristul *Meir Wagner*, care ne-a vizitat nu de mult.

Autorul își începe reportajul prin a sublinia libertatea religioasă de care se bucură obștea evreiască din România. Mai departe arată că „Federația Comunităților Evreiești din România, care are ca președinte pe dr. *Moses Rosen*, controlează și veghează desfășurarea vieții evreiești în capitală ca și în orașele din provincie.

Vizitând casa comunității din București, renovată recent, am dat, spre marea mea mirare, de un restaurant frumos și modern. La parterul clădirii cu trei etaje, construită din inițiativa Şef rabinului cu ajutorul Joint-ului, se află sala de mese, de 200 locuri. Aici se servesc zilnic 800 de mese, din care 100 sînt transportate cu mașina la domiciliul unor coreligionari bătrîni și bolnavi și la cele trei cămine de bătrîni. În același mod sînt organizate restaurante și cantine și în alte orașe unde există comunități evreiești, ca de pildă Iași, Cluj, Timișoara, Galați etc. Asigurarea produselor rituale pentru toate instituțiile evreiești din România este dirijată din București. Conducerea Federației și Consiliul rabinic vizitează de sârbători centrele evreiești din țară.

Anul acesta, festivitatea de Hanuca a început în marea sinagogă bucureșteană, templul coral, cu o participare de 1500 persoane. Serbarea a fost condusă de Şef rabinul *Rosen* și de rabinul *Marilus*. În cursul săptămîinii de Hanuca, festivitățile au continuat în orașele Bacău, Arad, Timișoara, Galați etc.

Puncte culminante ale activității religioase evreiești sînt mesele festive de vineri seara, care se organizează de două ori pe lună. Ele au mare succes. Am văzut 150 de băieți și fete care urmăreau cu interes și participau la ceremonialul de Şabat. După serviciul divin de la templul coral, care se celebrează și în alte 18 sinagogi din București, Şef rabinul a deschis *Oneg-Şabat*-ul cu tradiționalul *kiduş*. În cursul mesei, toată lumea a intonat cîntece de Şabat și cîntece evreiești, sub conducerea dirijorului Teatrului evreiesc de stat. Au urmat expuneri despre Tora ale Şef rabinului și ale cursanților de la *Talmud-Tora*, care au citit și texte redactate de ei în ivrit.

Un loc important în viața populației evreiești ocupă revista comunității, redactată de *V. Rusu*, care conduce și biblioteca publică evreiască din București. În revistă apar articole în limbile română, idiş și ebraică.

TEATRUL EVREIESC DE STAT DIN BUCUREȘTI

Momente agreabile ale vizitei în capitala României oferă Teatrul evreiesc de stat. Această instituție este subvenționată de statul român. Teatrul are un repertoriu bogat de piese actuale și tradiționale. Noi am asistat la piesa „Două nunți și un divorț”. Prezentarea și interpretarea

au fost excepționale. Pentru a permite și neevreilor să înțeleagă piesa, există instalații de traducere simultană în română și franceză. Ansamblul Teatrului evreiesc întreprinde adesea turnee în țară și străinătate; acum cîțiva ani a fost în Israel.

CENTRE EVREIEȘTI ÎN PROVINCIE

În afară de București există și alte centre în care se desfășoară o viață activă evreiască. Să amintim de pildă orașul Iași, cunoscut și în occident, mai ales datorită celebrului cîntec evreiesc „*Iassy, main ștețele Iassy*”.

Alt vestigiu al istoriei evreilor din România este sinagoga din Piatra Neamț, cea mai veche din țară, construită în anul 1551 și sfințită de *Baal-Şem-Tov*, întemeietorul hasidismului. O parte a mobilierului inițial s-a păstrat pînă azi. ea chivotul și un jeț de onoare, care se numește jețul lui *Baal-Şem-Tov*. Această sinagogă a fost declarată monument istoric.

Vizita mea în România mi-a permis să-mi fac o părere despre viața evreiască din țară. A fost un eveniment în viața mea să întîlnesc oameni cu conștiință evreiască care trăiesc în deplină libertate religioasă, bucurîndu-se totodată de toate drepturile în Republica Socialistă România”.

CRONICA OBȘTEI BUCUREȘTENE

CĂSĂTORII

În seara zilei de 13 aprilie a.c. la templul coral a fost oficiată căsătoria d-lui *Fredi Baraf* cu d-ra *Frederica Fruchter*.

DECESE

În pericada 1—25 aprilie a.c. la cimitirele Comunității evreilor mozaică din București au fost înhumați:

Moritz Rosenstein, 72 ani, cu ultimul domiciliu în str. Lipsicani 94; *Atram Melamet*, 72 ani, Calea Victoriei 112; *David Gruenberg*, 74 ani, str. Matei Voievod 98; *Leo Fuhrman* (70), str. Apollodor 23; *Clara Hutman* (62), str. Edgar Quinet 3; *Max Gruszka* (79), str. A. Goldfaden 26; *Maria Sandu* (80), str. ing. Cotescu 9; *David Ilovici* (81), str. Sopotul Fintînilor 5; *Adrian Isac Gartenberg* (3), Buzău; *Haia Gutman* (84), str. Sf. Apostoli 60; *Leon Solomon* (70), str. Moise Nicoară 38 b; *Rosinethe Tibera* (55), str. Udricani 4; *Dvoira Zissu* (82), Calea Văcărești 156; *Beatrice Munteanu* (60), str. Costache Negri 15; *Zigu Cotter* (46), str.

CARAIȚII

În viața evreilor din Babilon domina tradiția ce fusese transmisă amorașilor de către *tanaimi*. Aceștia din urmă o primiseră de la oamenii marii *Adunări*, învățăceii profesorii.

Uneori se întimpla în adevăr că se iveau unii oameni care se dădeau drept profeți și izbăvitori și încercau să schimbe prescripțiile Torei. Dar influența lor era de durată scurtă și parte dintre cei induși în eroare se pocăiau.

În contrast cu cele de mai sus, mișcarea *caraiților* a dus la o sciziune în iudaism. Această mișcare s-a ridicat împotriva învățăturii orale și împotriva tradiției înțelepților. Ea a subminat influența înțelepților generației respective și a dus la o sciziune în sinul lui Israel.

În fruntea mișcării *caraiite* a stat *Anan*, din familia *exilarhului*. *Anan* dorise să fie proclamat el însuși *exilarh*, dar conducătorii școlilor superioare religioase, îndoindu-se de intențiile și credința sa, i s-au opus alegînd pe fratele său.

De atunci *Anan* a început să lupte împotriva *gaonimilor* și tradiției *talmudice*, contestînd adevărul învățăturii orale.

BRIT IVRIT OLAMIT

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

Ing. SANDU HABER

S-a stins recent din viață inginerul *SANDU HABER*, fost președinte al templului coral din București. De funcția a activat multe decenii pentru binele obștii evreiești, a fost respectat și iubit pentru distinsese sale calități sufletești și pentru devotamentul și dragostea ce le-a dedicat lăcașului sfînt.

La Hascara de Șeloșim, serviciul religios de la templul coral închinat memoriei sale, Eminentă Sa d. Şef rabin dr. *Moses Rosen* a rostit elogiul funebru al decedatului.

Fie-i amintirea binecuvîntată!

Cinstirea memoriei rabinului LEO FRIEDMAN

Duminică 16 aprilie 1972, la cimitirul din Constanța, a avut loc inaugurarea monumentului ridicat pe mormîntul regretatului rabin *LEON FRIEDMAN*, de la a cărui moarte s-a scurs un an.

Un mare număr de rude și cunoscuți au participat la această solemnitate, ținînd prin aceasta să aducă cinstirea memoriei răposatului, care timp de peste 25 ani a păstori creștințioșii evrei din Constanța.

Serviciul religios a fost oficiat de cantorul *A. Jucovski* din București.

Comunitatea evreilor mozaică din Bacău anunță cu regret încetarea din viață a

Av. LUPU HAIFLER

fost timp de aproape 20 de ani consilier juridic onorific al comunității noastre.

Îi vom păstra neștersă amintirea.

Îndurerată, familia anunță încetarea din viață a celui ce a fost

ELLA SCHERZER (Adela Lozaneanu)

timp de aproape 40 de ani învățătoare și directoare a școlii comunității evreiești din Fălcișeni.

Inmormîntarea a avut loc la Fălcișeni, la 31 martie a.c.

Familia, nenumărații ei elevi, prietenii îi vor păstra o amintire neștersă.

Mavrogheni 8; dr. ing. *Isac Sufer* (67); str. *Medeleni* 7; *Cornelia Lazarovici* (63), *Splaiul Independenței* 71; *Zissu Brioll* (83), str. 11 Iunie 75; *Miriam Sapira* (96), căminul *Bradului* 11; *Emil Goldenstein* (58), *soseaua Colentina* 166.

Grauenfels Alfred (73) bd. *Alex. Ioan Cuza* 30; *Manasch Daniil Barbu* (78) str. *Maior I. Racoteanu* 14; *Calmis Eti* (84) str. *Vlaicu Vodă* 41; *Goldfeider Sara* (71) str. *Ghirlandei* 9; *Tau Tîrel* (74) str. *Călușei* 12; *Vaisman Roza* (61) str. *Logof. Nestor* 21; *Herscovici Estera* (78) str. *Olimpului* 38 A; *Grîn Janeta* (80) str. *Vultur* 10; *Grabscheid Marcus* (67) str. *Sihleanu* 3; *Cruparu Ilie Cohn* (85) str. *Sirenelor* 42; *Leobel Leopold* (69) str. *Olteni* 38; *Helenbrand Liza* (80) str. *Spătarului* 36; *Rehman Moritz* (62) str. *Dionisie Lupu* 51; *Ester Rebecca Bercu* (92) str. *Vigilenței* 8; *Sfarti Ițic* str. *L. Pătrășcanu* 4; *Dascălu Froim* (87) bd. *Coșbuc* 100; *Mohlblatt Lupu* (82) str. *Căp. Ion Vasilescu* 5; *Nasicovski Rosa* (65) str. *Sfîntilor* 1; *Magder Benjamin* (82) str. *Levănțichii* 9; *Barad Mozes* (67) bd. *N. Bălcescu* 52; *Gherebaba Elena* (66) bd. 1848 nr. 6; *Copel Iacob* (70) Căminul *Bradului* nr. 6; *Roșu Moise* (62) bd. *Leontin Sălăjan*.

FILE DIN TRECUT

Starostele Pilat

Despre numele și personalitatea starostelui Pilat s-au emis diferite păreri. Astfel, după un istoric al evreilor din România, ar fi vorba de un anume Pelet „al cărui fiu, Iuda, a lăsat o casă obștii (evreiești) din București, la începutul secolului al XIX-lea” și că „forma Pilat s-ar explica printr-o reminiscență evanghelică”.

În legătură cu numele Pelet am găsit și noi o informație interesantă în „Istoria Bucureștilor” de Ionescu Gion: „După pacea de la Ciuciu-Cainargi, când se spera într-o îndelungă liniște, se stabiliseră la București case de comerț, filiale din Rusia și din Germania. Ele ne sînt certificate de documente ale consulilor francezi. La 1796 se stabilește în București și o filială a firmei Pellet & C-nie din Adrianopol; e primul magazin francez de felul căuia s-au perindat altele și altele pe podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei)”.

După părerea noastră, numele de Pelet nu are nici o legătură cu starostele nostru.

O informație prețioasă în legătură cu acest nume găsim într-o cataografie din 1774 al ținutului Neamț, care înregistrează în satul Birgăoani printre birnici un evreu cu numele de Pilat. (Arh. Stat Iași. Cataografia ținutului Neamț). Acest Pilat avea ca ocupație, pe lângă comerț și fabricarea rachiului.

Mărturiile de mai sus ne dau informații reale despre viața și activitatea starostelui Pilat.

Astfel, un zapis din anul 1753, purtînd semnăturile ebraice ale lui Avram Pilat și a fiicei sale, ne oferă date interesante despre acela care a fost negustor și povarnagi precum și în două rînduri conducătorul laic al comunității din capitala Tării Românești. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Documentul ne informează că Pilat, staroste de evrei din București, vinde vecinului său Scarlat „biv vel sățrar din Buzău”, povarnă pe care o avea în mahalaua Brizoiianului, fost cartier evreiesc în capitală, cam pe locul unde se află acum Cișmigiu, cu toate „nameștiile” ei (construcții provizorii) și locul, pentru 270 de taleri.”

De asemenea, din document mai aflăm că Ion Constantin Racoviță voievod (1753—1756, 1763—1764) dăduse, pe de altă parte, un hrisov prin care pețimea ca „toate poverile” evreilor (a căror activitate a fost întreruptă cu un an în urmă, din lipsă de cereale) să lucreze din nou. Dată fiind importanța documentului pentru cunoașterea activității evreilor din București din acea perioadă, precum și al amănuntelor pe care le conține, îl reproducem aici:

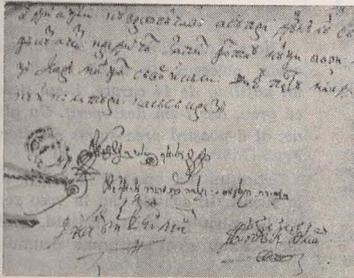
12 octombrie 1753

Nr. 16

Adecă eu Pilat staroste de evrei din București adeverez cu acest al meu credincios zapis la mina dumneului Scarlat bil vel săț(rar) ot Buzău precum să-s știe că avînd cu o povarnă aice în București în mahalaua Brizoiianului alături cu casa dumneului pe locul meu, care loc l-am cumpărat de la Neculai Stegariul precum ade(ve)rează zapisul lui de vînzare, care zapis l-am dat la mina dumneului și avînd multă pricină între noi, poprîndu-mă în zilele lui Matei Vodă ca să nu lucrez horilcă la povarnă, iar acum, în zilele mării sale domnului nostru Ion Constantin Racoviță voevod, milostivîndu-să măria sa, mi-au dat ca să lucrez, precum și ceilalți evrei pe la toate poverile, făcîndu-ne și hrisov. Deci vîzînd dumneului o puteare ca aceea și nesuferîndu-o fiind poroncă mării sale ca să ne așazăm între noi dinaintea dumneului vel agă, ne-am așăzat între noi și i-am vindut această povarnă cu toate nemestiile ei și cu locul drept (a)(eri) 270 adică două suteșaptezeci mi-au dat toți banii deplin în mina mea să aibă dum(nealui) a stăpîni cu bună pace de acum înainte în veci de către mine și de către tot neamul meu. Iar cine să va scula din evrei sau din alții cu vreoa gileavă asupra dumneului sînt bun eu a răspunde. Și cînd s-au făcut acest credincios zapis fost-au mulți boeri martori vrednici de credință care mai gios să vor iscăli. Și eu pentru mai adevărată credință am întărit cu iscălitura ca să să crează.”

(Arh. St. București; Banu Manta 1866 Dosar 10, fila 6).

Activitatea economică a lui Avram Pilat s-a desfășurat de-a lungul a peste patru decenii ca negustor și povarnagi, apărînd în documente între anii 1753—1792. La 1767 este embaticar (chirias) al bisericii Domnița Bălașa, ocupînd în strada Patriei, pe porțiunea tăiată astăzi de ma-

Zapisul din anul 1753 cu semnătura starostelui Pilat.

gistrala Nord-Sud: „1 pivniță de piatră cu o casă (i cu o cămară) la Poarta domnească de Jos, o prăvălie băcănie, tam o casă ce șade Pilat Ovreiul. Locul mănăstirii”.

Aceleași case le-a ocupat și mai tirziu. Îl găsim astfel în documentele bisericii în anii 1774—1775 plătind chirie 25 taleri pe an. Pentru anul 1778 nu se menționează chiria. La 1786 plătește 20 taleri pe an, iar pentru anii 1791—1792 plătea aceeași chirie.

Pentru a-și putea exercita comerțul în condiții optime, Pilat a făcut îmbunătățiri importante caselor ocupate de dînsul pînă la adînci bătrînețe. Se pare că Pilat a murit în jurul anului 1800, binele trecînd după aceasta în minile altor embaticari.

O cercetare efectuată în anul 1822 de către „Departamentul de opt” în pricina dintre Gheorghe Croitorul, serdarul Răducan Poenarul și Biserica Domnița Bălașa, pentru stăpînirea unor prăvălii din ulița Răhtivanului (str. Patria), ne aduce amănunte prețioase din ultima perioadă a vieții lui Pilat. Iată un fragment din concluziile cercetării:

„mpotrivă răspuse dumneului șărdar, că acea gaură din zidul pivniții lui Radivoie n-au fost girlic vechiu, făcut de la zidirea pivniții, ci un Pilat, starostea de Ovrei, cel mai dinaintea dumneului stăpînitor al prăvălii sale, luînd de la Mitropolie, cu chirie, din trupul pivniții lui Radivoie, ca un stănjîn și jumătate, au spart fundul zidului pivniții, de au făcut gaură, să intre în pivniță și au și despărțit cu zid, piinel-o ca o magazie; și el au făcut și acul egretiu girlic, cu doaoă ziduri pă de latari, i cu treptile ce se vād și cu învādîi deasupra, rezimat în cearcănul ce se vede scobit în zidul pivniții. Care magazie au stăpînit-o și dumneului șărdar, după ce au cumpărat prăvălia lui Pilat, cițva ani; iar de sânt ca vreo 14 ani, au lăsat-o iarăși pă sama Mitropolii, nefiîndu-i trebuincioasă, și așa s-au părăsit și s-au astupat cu pămînt”.

(O sută de ani de la înființarea Așezămintelor Brîncovenesti 1838—1938. I. publicatie de Emil Virtosu și Ion Virtosu, București 1938, pag. IX, 118, 126, 142, 148, 174, 175).

În afară de comerțul cu băcănie și băuturi îl găsim pe Pilat după cum am văzut în zapisul de mai sus, proprietar de povarnă, pria anii 1750.

Pînă în penultimul deceniu din secolul XVIII-lea, nu-l mai înflăim ca povarnagi. Cred însă că între timp a mai avut și alte asemenea întreprinderi dar despre acestea încă nu avem informații. Despre o povarnă pe care Pilat a avut-o în jurul anului 1790, avem următoarea mărturie competentă:

Istoricul Ureche vorbind despre „fabricațiunea spirtoaselor din grîne și porumburi” care era foarte răspîndită spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea arăta:

„După raportul d-lui vel Vist. pentru cei ce li s-au luat bucate în vîneria credincioșilor oștri și li s-au dat chitanții cum și pentru două chitanțe ale magazionierilor și a d-lui vel agă ce s-au luat bucate dela Ioniță Nicola șalvaragiu, i Dragomir i Tudorache și Pilat ovreiul, de aici din București, care nici în catastihu ce au dat magazierii nu se găseasc trecute, că de unde este porunca a li se plăti fiindcă își cer împlinirea dreptului lor, s-au dat răspuns la d-lui vel Vist. că pentru acele chitanțe va trece Dîvanul teoria pricinii, iar pentru plată, după cum și d-lui găsescute cu cale să fie îngăduitori pînă se va încheia socotelile județelor. 1970, Februarie 18” (Urechiă, V.A. „Istoria Românilor”, Vol. III, București 1892, pag. 390—394.)

Ca staroste îl găsim pe Pilat, pentru prima oară, după cum am văzut mai sus, la 1753.

Nu avem hrisovul prin care s-a făcut

numirea aceasta dar e vădit că Voievodul Constantin Racoviță a semnat acest document la 1753, odată cu acel prin care a permis ca poverile evreilor să-și reînceapă activitatea întreruptă sub Matei Ghica.

Se poate ca această numire să fi fost o compensație pentru faptul că domnitorul îi poruncise lui Pilat să vîndă povarna boierului Scarlat.

În prima domnie a lui Alexandru Ipsilanti (1774—1782) îl găsim pe Pilat pentru a doua oară în demnitatea de staroste al Breslei Ovreiilor și vechii de hahambașa.

Iată și documentul semnat la 1775 de către domnitor:

„Dat-am Domnia Mea această carte lui Pilat, pre care l-am și făcut Domnia Mea staroste de Ovrei, pentru carele vîzînd Domnia Mea la mina lui hrisoave domnești, întru care scrie cum că au avut aceste obicei, adică era el împreună cu toți Ovreii apărăți de alle dădăți ce eșiau peste an dela Visterie, fără de numai ruptoarea lor, după cum sunt așezați la Cămara domnească. Pricinile Ovreiilor cele mici le judecă starostea, iar cele mai mari și care nu erau odîhniți pe judecata lui,

mergea la d-l Vel Cămărașul. Starostea și casa lui era apărută de fumărit și de alte rînduiri, vinăriciu, pe drept bucatele lui și 200 stupi de dijămărit aveau a scuti, și cînd stringea mari dădăi dela Ovrei, lua de nume cite bani 30 pentru osteneala lui, și fiînd și vechil de hahambașa lua de tot Ovreiul și casnic cite l leu pe ai alte venituri ale hahambului, după orînduiala lor. Asemenea să fiînd Ovreei poverile ce le au avut făcute cu cheulțuiala lor în București, pe locu ce li s-ă dat de Domnie, și Sinagoga lor. Deci acele mîli și obiceiuri ce le-au avut și dela alți frați Domni, care mai sus arată, m'am milostivit și Domnia Mea de le-am întărit. Pentru care poruncim și vouă tuturor Ovreiilor, să aveți a-l știe de staroste, să-i dați ascultarea ce se cuvine, că așa este porunca Domniei Mele”. (Urechiă, V.A. „Istoria Românilor” Vol. II București, (pag. 199—200).

Putem conchide afirmînd cu certitudine că „starostele Pilat” a fost unul din capii obștei evreilor din București în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

MANAȘCU COTER

RABI SIMON BAR IOHAI

Alături de povestea tragică a luptei și a morții lui Akiva ben Iosef, Lag Baomer ne mai istorisește legenda plină de mister a lui Rabi Șimeon bar Iohai, pretinsul autor al Zoharului. Lag Baomer este „sărbătoarea lui Bar Iohai” sărbătoare prăznuită de secole cu mult fast, în special în comunitățile din Africa și din orient. E o zi de pelerinaj, de serbări populare exotice, unice în felul lor: o sărbătoare a cabaliștilor, unica sărbătoare a lor.

Rabi Șimeon Bar Iohai este într-adevăr cea mai misterioasă figură a literaturii talmudice. Este contemporan cu rabi Aliva și participant activ la tragica răscoală a lui Șimeon Bar Kohba. A fost elev al lui rabi Akiva, deși nu era cu mult mai tînăr decît el. Alături de el și de erudiții generației sale, Șimeon Bar Iohai suportă reperiunea cruntă a împăratului Adrian care, după victoria generalului său Severus, caută să nimicească întregul popor evreu din Iudeea. A atunci însă, cînd oștirile Romei pun mîna pe rabi Akiva și pe cei nouă colegi ai lui pentru a-i țîrî la moarte, rabi Șimeon reușește să scape, ascunzîndu-se din fața lor. Fusesse în prealabil condamnat la moarte pentru atitudinea ostilă pe care o manifestase față de, și repetate ori față de ocfurmele. Locul pe care îl folosește Șimeon Bar Iohai la început drept ascunziș se dovede cu timpul a fi nesigur și atunci împreună cu fiul său Elazar, se ascunde într-o peșteră în munți. Peștera era deosebit de adîncă și ascunsă de ochii lumii. Printro-minune — povestește Talmudul — apără la deschizătura peșterii un izvor și lîngă izvor răsăria doi smochini.

Treisprezece ani stătura în această peșteră, fără să vadă pe cineva, fără să mănînce altceva decît smochine, fără să bea altceva decît apă. În decursul acestor 13 ani se desăvîrșiră în studii mistice, ajungînd pînă la urmă să cunoască toate tainele creației. În tot decursul acestor 13 ani, rabi Șimeon și fiul său stăteau în peșteră și, ascunși pînă la gît în nisip, îmbrăcîndu-și hainele numai în timp ce-și făceau ruga.

La capătul celor 13 ani, într-o dimineață se treziră auzind o voce care întreba: „Cine merge să-l vestească pe Șimeon că Ceazarul a murit?” Rabi Șimeon înțelese că își poate părăsi ascunzișul și ieși împreună cu Elazar în lume.

Rabi Șimeon Bar Iohai găsi țara pustie: Adrian își dusese planul la bun sfîrșit. Abia de mai rămasă în toată Iudeea ici, colia un știutor de carte. Rabi Șimeon și rabi Elazar reorganizară învățămîntul religios, conducînd ei înșiși o școală în orașelul Meron, unde rămăseră de alfel, pînă la sfîrșitul vieții lor. Mormîntul lui rabi Șimeon Bar Iohai și a lui rabi Elazar ben Șimeon există pînă în ziua de azi, conform tradiției, la Meron, lîngă Safed.

Cabaliștii povestec că în decursul celor 13 ani de izolare, rabi Șimeon și rabi Elazar au atins în studiile lor culmi nebănuite și că o parte a tainelor descoperite de ei în acea peșteră a fost comunicată de ei ulterior în Zohar. Rabi Șimeon Bar Iohai devine astfel părintele spiritual al cabaliștilor. Zoharul apare abia în secolul al XIII-lea și este publicat de rabi Moșe di Leon, autor cabalist și el, care susține că a descoperit textul cu pricina într-o peșteră din Spania. Nenumărate tomuri s-au scris pentru a susține paternitatea lui Șimeon Bar Iohai asupra Zoharului.

Cartea a cucerit fulgerător școlile talmudice spanole și mai tirziu și tele

germane și franceze, ajungînd la un moment dat să fie venerată ca o a doua Biblie. În ceea ce-i privește pe cabaliști — ei nu se îndoiesc deloc că Zoharul îi aparține în întregime lui rabi Șimeon Bar Iohai și că cele mai sfinte taine ale creației și ale forțelor divine sînt ascunse în misterioasele lui talmăciri. Cartea este scrisă în limba arameică și este, atît ca stil cît și ca tematică, foarte dificilă. Puțini se descurcă în textele ei. Unele pasaje sînt pur și simplu de nepătruns.

Ziua de Lag Baomer este ziua decesului lui rabi Șimeon Bar Iohai și e dedicată de cabaliști memoriei lui. În fiecare an vin la Meron numeroși pelerini, pentru a petrece ziua de Lag Baomer la mormîntul lui rabi Șimeon și pentru a asista acolo la ceremonia „aprinderii”.

Pelerinii se adună la Safed unde rămîn pînă în ajun de Lag Baomer și de unde pornesc seara, împreună, cîntînd și dansînd. Copii mici de trei, patru ani sînt aduși special pentru a fi țîșniți pentru prima oară pe mormîntul misteriosului sfînt. (Ceremonia tunsului poartă un nume arab „halaca”). Copiașii sînt îmbrăcați în haine de mătase și poartă șapcute de catifea brodate cu aur. În brațele părinților, copiii par coborîți din povestirile celor 1001 de nopți. Sefardimii brodează pe șapcute diverse versete biblice. Pelerinii se instalează în jurul mausoleului și pe străzile dîmprejur, cîntînd, cîntînd psalmi sau fragmente din Zohar. Cei din Safed nu vin decît în ultimul moment: cum se lasă seara ei aprind focuri mari pe acoperșurile celor 44 de sinagogi ale lor pînă ce tot orasul pare o mare de flăcări. După aceea vin și ei la Meron.

Pe acoperșul mausoleului care adăpostește osemintele lui rabi Șimeon și al fiului său se află două vase mari de piatră. Acestea sînt umplute cu haine și alte țesături donate de pelerini și se toarnă ulei peste ele. La un moment dat, uleiul este aprins și peste mausoleu se ridică doi stîlpi de foc. Mulțimea intonează imnul zilei de Lag Baomer, dedicat lui rabi Șimeon:

Bar Iohai, Bar Iohai,
Mai mult decît prietenii tăi
Ai fost uns cu balsamul sfînt al fericiții

Bar Iohai.

Cîntecele și dansurile continuă pînă aproape de miezul nopții. Pe la miezul nopții se aprinde o a treia torță, pe mormîntul lui rabi Iohanan cizmarul, care zace în apropiere și care a fost cel mai de seamă discipol al lui rabi Șimeon Bar Iohai. O serie de cîntece cu text arab se cîntă cu această ocazie, dintre care unul este deosebit de iubit de cabaliști.

Pînă se ivesc zorile, nimeni nu părăsește mormîntul. Mîna în mîna, tineri și bătrîni, cunoscuți și străini, pelerinii se învîrtesc dansînd și cîntînd în jurul mausoleului, într-un entuziasm de nedescris. Iar stîlpii de foc alimentați în permanență luminează întreaga regiune, simbolizînd parcă viața eternă a celor care de două milenii zac neînsuflețiți sub lespedea de marmură a mormîntului lor și trăiesc totuși neîntrerupt în sufletul entuziaștilor al urmașilor.

HARALAMB ZINCĂ

MINIATURI ANTINAZISTE

PĂȘĂRILE CERULUI

Primăvara, și pe aceste meleaguri, azurul cerului era străbătut de săgeata blindă a cocorilor; iar oamenii se bucurau.

Pe neașteptate, poate odată cu izbucnirea întiiului mugur, se auzea strigătul unui cuc. Copilul care-i auzea chemarea bătea din palme și se bucura de parcă ar fi zărit chipul primăverii.

Privighetoarea poposea și ea pe aceste meleaguri. Ce-i drept, mai târziu, dar poposea. Cîntecul ei binecuvînta întinderile și nopțile liniștite ale acestor meleaguri. Iar îndrăgostiții, obosiți de dragoste, se odihneau în iarbă, ascultîndu-i cîntecul.

În zori, ciocirlia zbura și ea pe aceste meleaguri, saluta, în numele omenirii, răsăritul soarelui. Iar oamenii se bucurau, căci păsările cerului se roteau slobode și umpleau văzduhul de graiul antimpurilor.

Corbul a apărut ceva mai târziu.

- O dată cu prima uniformă nazistă.
- O dată cu prima comandă nazistă.
- O dată cu prima împușcătură nazistă.

ZILELE LUI DUMNEZEU...

Așa, într-o doară, acestui kapo i s-a făcut de joacă. A luat o strachină plină ochi cu supă și a așezat-o în pragul barăcii, iar el, arzînd de nerăbdare să vadă ce o să se întîmple, s-a ascuns după ușă, la pîndă. Un deținut, trecînd pe acolo, a zărit strachina și a încremenit locului. A tras în piept aburul aromat al supei, pe urmă s-a lăsat în genunchi ca în fața unei minuni. A întins minile să apuce strachina, dar, în aceeași clipă, kapoul l-a lovit puternic peste ceafă. Deținutul a căzut cu fața în strachină. A încercat să se ridice, însă kapoul nu l-a lăsat, l-a luat de guler, l-a ridicat în sus cu ușurință, ca apoi să-l bage iar și iar cu fața-n supă. Se juca kapoul, se bucura, ridea în hohote.

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua întâi.

S-a trezit indispus kapoul. Umbla miniat printre deținuții care împingeau vagonete încărcate cu piatră. Urla: „Schneller!“ și lovea cu băta în stînga și-n dreapta. Indispoziția însă nu i s-a risipit. A funci, a oprit un deținut și a cerut să-i povestească o anecdotă. Deținutul — fără vîrstă, cu fața numai piele și os — a bîlbîit o istorioară. El a ascultat-o atent, după care a zis: „Nu-mi place! N-are haz. O să mori!“ L-a lovit cu băta peste ceafă. Deținutul s-a prăbușit la picioarele răscărănate ale călăului. Kapoul a trecut indiferent peste cadavru și, vădit indispus, s-a adresat unui alt deținut: „Auzi, tu să-mi zici una mai veselă!“

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a doua.

Îl pîndea mai de mult pe acest deținut cu fruntea înaltă, cu mersul drept și demn. Se temea de privirile lui reci și disprețuitoare. Din această pricină, îl ura și-l pîndea. Însă deținutul trecea prin lagăr ca un Om și nu se lăsa în genunchi. În fața lui, kapoul se simțea slab, dar continua să-l pîndească. Într-o noapte, l-a zărit furișîndu-se din baracă și s-a

O dată cu primul cadavru aruncat din vagonul morții.

Atunci, peste meleaguri se înstăpînise lagărul nazist.

Croncănitul primului corb nu izbuti să acopere trîlurile privighetorii și ale ciocirlei. Dar veniră vagoanele morții... Și după ele se abătură corbii în stol, și croncănitul lor întunecă azurul cerului înăbușînd graiul antimpurilor.

Curînd însă întiiul fum dulceag al primului crematoriu izgoni întiiul corb.

Apoi, fumul cuptoarelor izgoni cu totul stolul corbilor. Deasupra lagărului nici o pasăre a cerului nu-și mai făcea aripile.

Atunci veni moartea nazistă. Și asemenea unei păsări uriașe, încremeni peste întinderi.

Și cerul luă culoarea morții naziste.

Și aerul luă culoarea morții naziste. Și pămîntul luă culoarea morții naziste.

Și, puțin cîte puțin, lipsită de păsările blinde ale cerului, viața începu să moară.

luate după dînsul. Și-a dat seama de îndată că deținutul se îndrepta către lagărul femeilor. A rînjit în sinea sa de bucurie și curiozitate. L-a văzut oprindu-se în dreptul gardului de sîrmă ghimpată care despărțea cele două lagăre: l-a mai văzut lăsîndu-se în genunchi și strigînd numele unei femei. După un timp, femeia i-a răspuns. Acum, cei doi își vorbeau încet, duos. Cuvintele lor treceau neștiugherite printre sîrmele străbătute de curentul de înaltă tensiune. Kapoul auzea totul clar și a simțit din nou cît de mult îl urăște pe omul acela cu frunte înaltă și severă. S-a repezit la el și, cu o mișcare fulgerătoare, l-a îmbrîncit peste gardul de sîrmă ghimpată. Trupul deținutului nu s-a mai putut smulge din ghiarele curentului de înaltă tensiune. În liniștea nopții s-a mai auzit doar strigătul de groază al femeii...

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a treia.

Seara, după terminarea apelului, se retrăgea în cămăruța lui. Venea atunci la el un evreu bătrîn și supus, care-i trăgea cîșmele. Pe urmă, aducea un lighean cu apă rece și se apuca să-i spele picioarele. El stătea liniștit, cu ochii visători. După ce bătrînul îi ștergea picioarele, kapoul se întindea pe spate ofînd și, după un timp, spunea cu o voce de nerecunoscut:

— Moșișă, gîdilă-mi picioarele... Te rog...

Deținutul îl asculta smerit: îl gîdila cu abilitate, căci se învățase cu tălpile lui. Iar kapoul gemea mulțumit, murmurînd cînd și cînd:

— Așa, Moșișă, mai sus... Aha, aha, acolo! Ești un om bun, Moșișă. Dacă toți evreii ar fi ca tine, ehei...

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a patra.

„Deținutul 46137“ făcuse imprudența de a căsca într-o zi însoțită. O rază de soare s-a spart în dantura sa de aur. Kapoul a zărit de departe fulgerarea caratelor. S-a apropiat de deținut și a cerut să-și deschidă gura. „Cum de-a scăpat?“ s-a

întrebat el mîndru de descoperirea făcută. Și, fiindcă deținutul tremura, a găsit cu cale să-l bată pe umeri și să-l liniștească.

După-amiază i-a înmînat deținutului un plic alb de hîrtie japoneză și l-a trimis la Lagerführerul S. S. Danisch. Plicul era deschis. Deținutul, un austriac din Viena, a scos scrisoarea și a citit:

„Herr Lagerführer S. S. Danisch, am astăzi plăcerea de a vă trimite în dar un hășiling de 14 carate. L-am descoperit cu greu, dar l-am descoperit. Cu plecăciune. al d-voastră prea supus servitor, kapo Fritz Göbl“.

Deținutul s-a oprit și a privit temător în juru-i. În spatele său la vreo zece metri l-a zărit pe kapo. Rînjind, acesta i-a făcut semn să-și continue drumul.

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a cincea.

Trierea se terminase. Cincizeci de „schelete“ din baracă luaseră drumul „camerelor de gazare“. Și în timp ce deținutul urcau cu greu în camion, el, asemenea unui părinte grijuliu, nu mai prididea să dea sfaturi: „Puișorule, vezi să nu răcești!“ „Tu ăla de colo, încheie-ți hama la gît... pe drum trage...“

Nu ridea. Efectul gîlmei era perfect. Trăgea doar cu ochiul la S.S.-șii care supravegheau trierea. Îi vedea mulțimi. La plecarea camionului, spuse: „Și pe drum, aveți-vă că frații!“...

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a șasea.

ÎNĂLȚIME

Cum stătea așa întins, odihnindu-se pe pămîntul gol, „deținutul 36839“ simți deodată cum îl copleșește un dor nestăvilit de viață. Și, ca și cum ar fi uitat unde

acolo sus, călărat pe bîra metalică, lipită parca de cer... Spre marea sa desperare se pomeni însă repartizat la săpături. Săpa, dar trăgea mereu cu ochiul la dîntelă-

Maria H. Neumann: Auschwitz (desen)

se află, se ridică brusc în picioare și încercă cu ochii săi pierduți în adîncul orbitelor să cuprîndă totul. Ceea ce izbuti să vadă din prima clipă îl mîhnî: viața pe care o descoperea era lipsită de linia îmbietoare a orizontului și se termina la gardul de sîrmă ghimpată a lagărului. Se uită îngrijorat în dreapta. Într-acolo totul se sfîrșea la barăciile cenușii, înșiruite de-a lungul lagărului ca niște scierie comune. În stînga, plutea fumul crematoarelor. În spate... la ce bun să se mai uite?!

Lui însă i se făcuse dor de viață, de nemărginitele ei întinderi. Își spuse că dacă s-ar urca pe scaunul acela de lingă usa barăcii, ar izbuti să vadă ceva mai departe, dincolo de sîrma ghimpată a morții. Se repezi spre scaun și se sui sprinten pe el. Rămase dezamăgit: constată însă o dată că viața din juru-i nu cunoaște nici un fel de dimensiuni. Își aminti atunci de anii copilăriei, de zilele în care se cătăra prin copaci și descoperea zărilor, mereu altele și frumusețea lor. Fără să vrea, retrăi totul: și îndemnul copiilor, și usturimea palmelor freate de coaja copacului, și încordarea mușchilor, și amețea aceea din vîrfurile stejarului.

Dacă ar găsi în preajma sa vreun copac! Să se cațere, să se înalțe, să vadă de undeva de sus întinderile... Să vadă viața pînă hăt departe!

Chinuit de dorința sa fierbinte, își aminti că nu de mult, un deținut j-a povestit că pe șantierul „I. G. Farben“, aflat numai la șapte kilometri de lagăr, sînt ridicate niște schele metalice uriașe „O, dar de acolo trebuie să se vadă departe!“ gîndi el.

A doua zi, se băgă și el printre deținuții lui „I. G. Farben“ și porni cu ei spre șantier. Era vesel, de parcă ar fi plecat într-o excursie mult visată. Ceilalți deținuți păreau indiferenți față de buna sa dispoziție. Dar unul îi ceru să nu cînte — nu era cazul...

Zări de departe silueta metalică a vitorului combinat chimic... Se și vedea

ria de oțel a schelelor. „Trebuie să urc!“ își spuse el cu încăpăținare.

Către prînz, se făcu o pauză scurtă și el se strecură pînă la schele. Montatorii civili coborîseră și mîncau retrăși la umbra unui zid. Se folosi de neatenția lor și, abandonîndu-și saboții se furișă mai departe. Nici nu-și dădu seama cînd prinse să urce...

— Halt! îl somă un kapo pe neașteptate.

— Lass'ihm! interveni cineva, luîndu-i apărarea.

„Deținutul 36839“ se opri și se uită curios peste omăr. Un ofițer nazist îi zîmbea încurajator: „Urcă!“ Deținutul îi asvîlă îndemnul și gîndi fericit: „Sînt printre ei și oameni înțelețiori“.

Urcă.

Și printre barele metalice se zărea cerul de un albastru odihnitor.

Urcă.

Nimeni nu-l mai putea opri. Dincolo de schele îl aștepta soarele.

Obosise.

Inima i se zbătea nebușeste. Din pricina efortului, picioarele îi tremurau. Se opri gîfînd și, fără să vrea, privi în jos. Oamenii îl urmăreau. Poate că-l și învidiau. În orice caz, ofițerul nazist îl admira. Stătea în același loc, lingă kapo, și continua să-l îndemne cu zîmbetul său înțelețior: „Urcă!“

Continuă. La ce înălțime să fi ajuns oare? La treizeci de metri sau poate mai sus? Aerul înălțimilor îi place, e curat, adevător ca o băutură. Adierea vîntului aducea acum, ca și în copilărie, cu o mîngiere blîndă.

Urcă.

Și cerul i se părea din ce în ce mai aproape.

Urcă...

Se pomeni curînd la capătul schelelor. Ar fi putut să rămîna în picioare, sprînjindu-se de un stîlp metalic, dar anul neastîmpărații ai copilăriei, trezîndu-l dintr-o dată de marea sa dorință, începură să-i zburde în suflet. Sfîdînd orice primel-

...încăleacă o bară — aceea pe care o văduse lipită de cer — și, în salturi, înaintea către punctul unde bănuia că ar putea să cuprindă totul. Se opri emoționat. Nu cutează să privească în spate: bănuia că într-acele se întindea lagărul. Scruțea doar orizonturile din fața sa. Căpșorul verde al câmpiei părea fără hotărâre. Zări în depărtare un cămin cu case omenești... Chiar case omenești... Apoi copaci... Ochii lui vedeau departe... Chiar dincolo de cătun și constată cu uimire:

PARIZIANA

...Venise toamnă. De mai bine de o săptămână ploaia fără conținere. Drumurile lagărului se desfundaseră. Pe un asemenea drum, un convoi de femei zdrențuite se întorcea de la lucru. Undeva, lângă poartă principală a lagărului, orchestra cînta într-una, mecanic. Cerul de plumb apăsa pămîntul. Deținutele înaintau anevoie, picioarele li se infundau în noroiul adînc. Gardienele înjurau, mîndind noroiul. Ude pînă la piele, deținutele mai mult se țirau decît mergeau. Se auziau. Blestemau. Gîfiau. Orchestra cînta. Și, astfel, înaintau cu greu spre baracă.

Deținuta „A-78354” — o pariziană încă tină — simți deodată că nu mai poate să-și scoată piciorul din noroi. Și-l apucă cu amîndouă mîinile și trase de el. Nu izbuti. Era prea vîlăguită. Totuși continua să tragă cu desperare de picior, în vreme ce celălalt se infunda tot mai adînc. Era flămîndă, oboșită, iar din pricina efortului pe care-l făcea acum, își pierdu ultimele puteri. Căzu într-o rînișă. Se chinu să se ridice, dar n-avea de ce să se sprijine. Gemu abia auzit. Două deținute li săriră în ajutor. O apucaseră de-acum de brațe, cînd răsună strigătul gardienei naziste:

— Nu vă atingeți de ea!
Fu lăsată în drum. Pariziana încercă din nou să se ridice, dar noroiul, ca o sără neagră, o sugea către adîncurile sale. Se zbătea neputincioasă, gemînd. Iar deținutele treceau, tirîndu-se pe lângă dînsa și-i șopteau:

— Cui, Danielle.
Apoi, alte două deținute se aplecară față de ea, dar strigătul amenințător al gardienei răsună iar:
— Nu vă atingeți de ea!

Ploaia. Și o dată cu ploaia cădea și în serarea. Convoii se depărta, tirîndu-și trupul cenușiu și zdrențuit. Orchestra mai cîntă un timp, după care amuți.
Deținuta „A-78354” izbuti în cele din urmă să se ridice; încremeni cu picioarele infundate în noroi. Începu să se scutură în jurul picioarelor, să-și adune forțele. Pe neașteptate însă, de undeva din urmă, se auzi un plîns de femeie. Speriată, își întoarse privirile. Desuși nu prea departe de ea o moșideală cenușie — se zbătea să se ridice. Înțelese. Nu era singură. Mai căzuseră și altele. Strigă către realitatea deținută:

— O să te ajut!
Se răsuci cu putere și reuși să-și scoată un picior. Celălalt însă i se afundă din nou. De ciudă, o podidură lacrimile. „Nu-mai saboții sint de vină!” Totuși îi izbuti doi pași. La cel de al treilea, ameți și căzu cu fața în tină. Rămase un timp nemiscată. Ploaia rece o pătrunse pînă la oase și noroiul i se păru căleuț. Fără să vrea, începu să se gîndească la niște pantofi cu tocuri înalte...

...Trecea drept o fată cochetă. Știa de la Pierre că are un picior frumos. De aceea îi plăcea să poarte pantofi cu tocuri înalte. Și procura pantofii chiar de la magazinul universal unde lucra ca vinzătoare. Cu timpul, prinsese slăbiciunea pantofilor cu tocuri înalte. Incolto, era o fată veselă, îndrăzneată, cu farmec. Iar Pierre, vînzătorul de la raionul de galanterie, îi trimitea mereu scrisorele de dragoste...

Deținuta „A-78354” se ridică în genunchi, în căutarea unui sprijin. Întunericul și ploaia o înspăimîntară. Strigă deznađădăuită:

— Auzi, tu mai ești acolo?

„Deci, viața n-a murit! Deci, continuă să aibă dimensiunile ei!” Se bucura acolo sus, întocmai ca un om, și ar fi vrut să întindă mîna și să atingă cerul; și ar fi vrut să strige către cele patru zări de lume: „Damen! buni, nu descurajați, viața nu moare!”

O, cit de departe vedea!

Poate, din pricina asta nu-l observă pe ofițerul nazist ducîndu-și la ochi arma cu lunetă.

Nu primi nici un răspuns. Strigă atunci mai tare:

— E cineva pe aici?

Propriu ei șlas o înfricoșă și mai tare. Înșimțit, vnu să se ridice și s-o ia la fugă. Dar noroiul adînc și cleios îi apucase gleznele ca într-un clește. Se prăbuși fără vlagă...

...Intr-o duminică seară, își puse pantofii cei noi cu tocuri înalte și ieși în oraș. Avea întîlnire cu Pierre. Plănuiseră o seară de dans. Voiau să dea uitării războiul și Parisul ocupat. La un colț de stradă, o opri o patrulă nazistă. I se cerură actele și ea le arătă în grabă. Un ofițer nazist, puțin cam grășuț, i le cercetă cu atenție. Apoi se uită la dînsa și o întrebă într-o franțuzească stricată:

— Ești evreică, nu-i așa?

Nu era evreică. Era franțuzoaică, dar răspunde cu inocență:

— Și dacă aș fi?

Ofițerul făcu doar un semn. Patrula n-o mai lăsa să plece la întîlnire.

...Înota gîfîind prin noroi; îi simțea peslele tot, în păr, în gură, în nări, în urechi. Nu-și dădea seama dacă înaintea sau dacă stătea pe loc. Ea însă se chinuia să ajungă undeva, la un liman, să nu mai fie singură. Cînd și cînd strîga stîns:

— E cineva pe aici?

Îi răspundea mormurul ploii de toamnă...

...Se pomeni aruncată într-un vagon de deportați. Se retrase resemnată într-un ungher. N-avea cu dînsa decît o poșetă. Își scoase pieptenul și își aranjă părul. Se privi într-o oglinjoară. Își făcu buzele. Apoi, își îndreptă ciorapii. Își cercetă pantofii cei noi. Oftă. Doamne, în ce încurcătură se băgase! Totuși era sigură că-i vor da drumul. Nu acum, dar la gara următoare cu siguranță c-o vor lăsa să se înapoieze la Paris. Era prea tinără ca să înțeleagă tot ce se petrece în jurul ei...

...Ploaia parcă și mai tare. Și noroiul devenise parcă mai cleios. Acum știa că sfinșitul e undeva pe aproape. Dar era prea oboșită ca să se gîndească la moarte. O pereche de pantofi cu tocuri înalte stăruia în mintea ei...

...A coborîi la Auschwitz, la fel de cochetă și curățică cîm urcase în vagon. Călca elegant în pantofii ei noi. Un ofițer puțin cam grășuț, arăta cu degetul: „Tu la stînga!, Tu la dreapta!” Ofițerul nazist semăna cu cei care o arestaseră pe străzile Parisului. Degetul lui îi arătă „la dreapta”. Acolo, „la dreapta”, i se tăie părul blond și bogat; o dezbrăcarea de rochia cea cochetă și-o îmbrăcarea în niște zdrențe cenușii și vîrgate; i se luară pantofii cei noi cu tocuri înalte și îi dădură o pereche de saboții slinoși pe dînduntru. Deveni deținuta „A-78354”...

...Mîna ei atînsese ceva. Zvîcni. Să fi ajuns oare la liman? Mai făcu un efort. Degetele prinseră acum a pipăi în neștiri obiectul atîns; deslușiră orbește conturul unei fețe omenești, linia unui nas... a unor buze reci și moi. Speriată, mîna se retrase surlt, nervos, ca apoi să înainteze iar în căutarea apropielului.

— Tu cine ești? Întrebă deținuta cu o voce gîtuită. Nu primi nici un răspuns. Înțelese. Se trase și mai mult lîngă cadavrul. Îi căută mîna. O găsi. Era rece. Nu-i dădu drumul, ci o apucă de parcă ar fi găsit sprijinul căutat cu atîta desperare. Nu mai era singură.

În zori, o echipă specială, supravegheată de o gardiană nazistă, adună cadavrele din drum.

Oameni, într-o vreme a neomeiei

ȘERBAN FLONDOR

În ziua de 6 noiembrie 1971, în cimitirul Belu din Capitală a fost condus la locul de veci inginerul Șerban Flondor, doctor în științe agronomice.

În aceeași zi, în ziarul „România liberă”, Institutul de istorie „Nicolae Iorga” anunța „încetarea din viață a distinsului său colaborator, membru în conducerea Comisiei de heraldică și genealogie, Șerban Flondor”.

Strănepot al vestitului armăș Toader Flondor și al istoricului Eudoxiu Hurmuzache, nepotul genealogului Sever Zota, fiul cel mai vîrstnic al lui Iancu, cavaler de Flondor, nepotul de frate al compozitorului Tudor Flondor („Somnoroase păsărele” etc., etc.), Șerban Flondor a fost și el un om de seamă, cu o activitate multilaterală: membru al Societății de heraldică din Viena și al celei din Geneva, membru în Consiliul Superior al Agriculturii și în conducerea Federației Române de Călărie, titular a „numeroase demnități și dregătorii”, susținătorul, între cele două războaie, a multor așezăminte și instituții de cultură din nordul țării. Acestea și altele arătate de vorbitori în fața proaspătului mormînd explică, desigur, mulțimea neobișnuită care a fost de față la ultimul său drum.

Prin această mulțime s-a putut remarca și un grup compact de evrei originari din nordul țării. Ar fi fost și mai numeros acest grup, dacă mulți nu ar fi azi împrăștiati în lumea largă ori în lumea de dîncolo.

O plăcuță de aur, de care defunctul nu s-a despărțit pînă în ultima clipă, ar putea lămuri oarecum prezența grupului arătat.

ȘASE NAȚIONALITĂȚI ÎN DEPLINA FRĂȚIE

Născut în anul 1900, Șerban Flondor și-a petrecut mare parte din viață în mijlocul unei populații diverse (români, evrei, polonezi, lipoveni, ruteni, șvabi) care trăiau în deplină armonie pînă a nu fi tulburată, aștată de cuștișii, de hitleriștii. Șerban Flondor se bucura de multă considerație printre toate naționalitățile locale, pentru spiritul său de dreptate, pentru dragostea sa de om. Fără să fi fost înregimentat în vreun partid politic, populația l-a ales, prin 1928, primar. Nu numai că a investit atunci salariul său de slujbaş al comunei în lucrări edilitare, dar a contribuit și cu alte sume, personale. Și tot din veniturile sale (povestea tatăl poetului A.M. Sperber, care a trăit în aceste locuri) acorda în fiecare an, oricui avea nevoie, drept ajutor de iarnă, cartofi și lemne de foc.

Cînd au venit zile grele pentru evrei, Șerban Flondor a cutezăt să le ia apărarea. „Și-a pus obrazul pentru evrei!” povestește cineva, „pentru foarte multe evrei”. Nu pentru că ar fi avut motive speciale față de această parte a populației (la fel lua apărarea, ori de cite ori era cazul, oricui ar alt locuitor, și-i apropiase pe toți în asemenea măsură că le vorbea limba, inclusiv idiş) ci pentru că îi erau concetățeni și pentru că ei, în acele momente, aveau nevoie de sprijin. A intervenit și în numeroase cazuri izolate, ca și pentru colectivitate.

CITE POATE FACE UN OM!

Pe unii (de pildă Kubi Klein, fiu de măcelar) l-a adăpostit cu familia în timpul prigoanei, la locuința sa. Pe alții i-a scos din ghiarele hitleriștilor. În anul 1940 a reușit să convingă a locotenent german, comandantul unei subunități hitleriste, să-l ajute într-o operație de angajare: a scos din oraș numeroase familii evreiești, le-a dus în munți cu cănuța și de-acolo au fost expediate spre București, unde mai ușor li se putea pierde urma. Multe zile a fost dusă această acțiune pînă cînd S.S.-ul a prins firul și făptașii (iulie 1941): ofițerul a fost executat, Șerban Flondor arestat. Dar pînă la arestare (a reușit apoi să scape), cit de cutezătoare acțiuni! Cînd

autoritățile fascistice locale au înființat un ghetto, Șerban Flondor l-a aprovizionat cu alimente. Cînd autoritățile au încercat un tren cu evrei, spre a-i deporta, Șerban Flondor a venit în gară, furios:

— Acum, cînd e atîta nevoie să fie dislocate trupele, ocupați trenurile cu acești nenorociți?

Văzînd că ofițerul de care depindea trenul încă mai șovăie, i-a șoptit, confidențial:

— S-a telefonat chiar cum din București întrebîndu-se de ce nu se pun trenuri la dispoziție pentru trupe!

Și trenul a fost golit imediat iar evreii s-au împrăștiat care încotro, spre a se face loc unor inchipuite trupe...

Datorită considerației de care se bucura printre locuitori, Șerban Flondor a putut, în înțelegere cu organele ceferiste, să închidă în compartimentele vagoanelor de dormit, rămase neocupate, la trenurile ce plecau spre București, familii de evrei care au fost astfel salvate din iadul local. În calitate de consilier la Camera agricolă, la un moment dat a avut la dispoziție un vagon de cale ferată pe care l-a folosit și pentru transporturi de evrei.

TOATE ACESTE A NU SE UITA

Cînd s-a stabilit, apoi, la București, prin relațiile sale Șerban Flondor a putut obține, în anul 1942, (martor: profesor S.M. Littman) grațierea a trei elevi de școală, evrei (Cornel Zalman, Elias, Isaac Moscovici, de la liceele „Cultura” și „Cio-canul”) condamnați la moarte de Tribunalul Militar; din păcate, ordinul de grațiere n-a ajuns la timp la destinație.

În anul 1970, cînd Șerban Flondor a participat ca delegat al țării la Congresul internațional de heraldică și genealogie de la Viena (unde a ținut și o comunicare, apreciată), mai multe familii evreiești aflînd de prezența sa, l-au sărbătorit ca pe salvatorul lor.

A fost atunci poftit și în R. F. a Germaniei, la Düsseldorf (fîntre alții, de Oscar Dermer a cărui soră, azi în Statele Unite, a fost și ea salvată de Șerban Flondor).

INSCRIS ÎN CARTEA DE AUR

Aminteam, la început, de o plăcuță de aur. Șerban Flondor a primit-o de la șef rabinul localității, Bențion Catz, drept omagiu. După inscripția gravată, în ebraică, este vorba de o urare de viață. Era o distincție pe care Bențion Catz („rabin de carte, nu de minuni”, cum îl caracterizează prim rabinul I. M. Marilus, care de altfel a cunoscut și faptele frumoase ale lui Șerban Flondor, căci a păstorit cîndva prin apropiere) o acorda foarte rar și numai neevreilor, pentru merite excepționale față de evrei.

Rabinul Catz fusese pe vremuri foarte hărțuit pentru că refuza să depună sau să patroneze jurămintul ofensator *more judaico*; Șerban Flondor l-a scăpat de necaz. Dar nu pentru aceasta i-a dăruit el plăcuța de aur ci mult mai tirziu, cînd au avut loc cele relatate mai înainte.

Șerban Flondor purta cu el pretutindeni plăcuța, ca pe un talisman, nu se despărțea de ea în nici o împrejurare. O luase și la Spitalul de urgență, unde s-a săvîrșit din viață.

MARIUS MIRCU

STIRI

ידיעות

PRELEGERI DESPRE HASIDISM

Secția pentru studii iudice din cadrul Universității libere din Berlinul occidental a înscris în programul pentru semestrul de vară un ciclu despre „Hasidismul în evul mediu german“. De asemenea va avea loc un seminar cu tema „Emanciparea evreilor și societatea burgheză — studiu comparativ la istoria europeană din secolul al XIX-lea“.

CONCERT INTERCONFESIONAL

Din inițiativa organizației Bnei Brit a avut loc la conservatorul din Bruxelles un concert interconfesional la care s-au produs trei coruri: Les petits chanteurs de Saint-Pierre din Uccle, Corala protestantă din Bruxelles și Corala evreiască Zimra. Concertul a avut loc sub patronajul șef-rabinului Belgiei R. Dreyfus, a cardinalului Suenens și a președintelui sinodului Bisericii protestante din Belgia, A. J. Pieters.

REEDITARE

„Hadar Ha Carmel“ este titlul cărții rabinului dr. Meir Lerner, fost prim-rabin la Federația sinagogilor din Londra din 1890 pînă în 1894, iar ulterior rabin în orașul Altona. Volumul are două părți. Prima se ocupă de legea orală, iar cea de a doua cuprinde o colecție de răspunsuri. Lucrarea a apărut recent într-o nouă ediție.

VECHEA LEGIUIRE EBRAICĂ

Dr. Bernard S. Jackson, avocat și conferențiar de drept civil la Universitatea din Edinburgh este autorul unui volum apărut în colecția Clarendon Press, intitulat „Furtul în legislația veche ebraică“. Autorul analizează între altele, diferențele care există între noțiunile ganov și gazal.

O LIMBĂ TRAGICĂ

Limba idiș, limbă fără mazăl este titlul ultimului eseu de Abraham Koralnik din cadrul unei culegeri apărute în editura The University of Michigan Press. Volumul cuprinde o serie de memorii, eseuri, articole cu privire la problemele și destinul limbii și literaturii idiș. Volumul prezintă studii critice despre Șalom Alehem, Mendele Moher Sforim Peretz etc. După cum susține Max Weinreich, ebraica nu a fost niciodată o limbă moartă cu adevărat; ea a fost menținută vie, nu numai prin rugăciuni, ci și ca limbă scrisă. În idiș s-au creat neologisme ebraice. Limba ebraică și cea idiș au exercitat un condominium în viața de toate zilele a unor comunități evreiești. Abraham Koralnik, al cărui eseu încheie volumul, susține că limba idiș a fost o limbă fără noroc, sortită de la nașterea ei unei tragedii.

JAPONEZII ȘI EVREII

Acum doi ani a stîrnit în Japonia un interes deosebit apariția unei cărți intitulate „Japonezii și evreii“, a unui autor anonim care a folosit pseudonimul Isaia Ben Dasan. Cartea a devenit un „best seller“ și s-a epuizat curînd, obținînd și premiul pentru cea mai bună carte a anului. De atunci, revistele și magazinele japoneze au publicat numeroase articole despre evrei. Publicația bi-săptămînală „Jetsu Gyo No Nihon“, de pîkđ, a cerut rabinului orașului Tokio, Mervin Tokayer, să scrie o serie de 20 de articole despre evrei și iudaism. Rabinul Tokayer a scris prima carte în limba niponă despre Talmud, cuprinzînd texte originale, comentarii și note de subsol, precum și proverbe și legende talmudice. Prima ediție a cărții s-a vîndut într-o săptămîină.

CONFERINȚA DE LA HONG KONG

La Hong Kong a avut loc conferința Federației comunităților evreiești din sud-estul Asiei și din orientul îndepărtat. Primul ministru australian William Mac Mahon și lideri ai organizațiilor mondiale evreiești au trimis mesaje de salut.

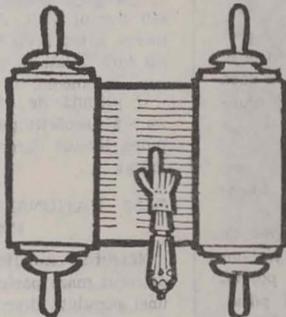
SĂPTĂMINA CĂRȚII EVREIEȘTI LA LONDRA

De 20 de ani, secția engleză a Congresului Mondial Evreiesc organizează la Londra cite o săptămîină a cărții evreiești. În cadrul săptămîinii din acest an au avut loc conferințe și simpozioane, expoziții cu vînzare etc. Printre manifestări amintim conferința profesorului David Daiches, de la Universitatea din Sussex, cu tema „Traducînd Biblia ebraică“. Altă conferință a avut ca temă „Conceptul iudaic de dreptate“. A avut de asemenea loc un concert de muzică liturgică.

CĂRȚI NOI

În editura Hamenorah Publishing Company, Tel Aviv a apărut în limba idiș cartea lui David Manches „Mentșh un goiral“ (Om și destin).

În editura Rubin Mass din Ierusalim a apărut cel de al patrulea volum al lucrării lui Jacob Yehoshua despre viața evreilor sefarzi din Ierusalim.

SAMSON — PERSONAJ DRAMATIC

În editura Valentin Mitchell a apărut piesa lui Wolf Mankowitz despre Samson, eroul biblic înzestrat cu puteri de Hercule. Piesa urmează a fi prezentată în premieră la „The Dublin Gate Theatre“ din Londra.

AUDIENȚA PONTIFICALĂ

Papa Paul al VI-lea a primit în audiență o delegație formată din conducători ai organizației Bnei Brit, condusă de președintele David Blumberg. Papa a declarat delegației că este mulțumit de relațiile de colaborare care există între catolici și evrei, și că această înțelegere reciprocă trebuie să continue.

MĂRTURII

Justiția din R. F. a Germaniei a cerut concursul autorităților franceze competente în îndeplinirea procedurii penale împotriva unor foști membri ai serviciilor germane de ocupație în Franța. Este vorba de mărturii care să dovedească vina unor conducători nazisti care au participat între anii 1941—44 la deportarea evreilor în lagărele de exterminare Auschwitz-Birkenau.

O NOUĂ COMEDIE MUZICALĂ

La 1 iunie va avea loc la Geneva premiera unei comedii muzicale de Itzhak Rosenbloom, inspirată din folclorul evreiesc. Acțiunea piesei, intitulată „Gloria Sephardica“ se petrece în Spania, în anul 1492, anul expulzării evreilor. Comedia cuprinde mai multe cîntece vechi de peste 500 de ani.

DOSTOEVSKI ÎN LIMBA EBRAICĂ

În editura „Am Oved“ din Tel Aviv a apărut în traducere ebraică celebrul roman al lui Dostoevski, „Idiotul“.

CEA DE A ȘAPTEA FINTÎNA

În editura Aufbau-Verlag, Berlin (R.D.G.) a apărut volumul de povestiri al lui Fred Wander, „Cea de a șaptea fîntînă“. Autorul a mai scris numeroase cărți de succes. În volumul recent apărut sînt descrise aspecte din timpul prigoanei evreilor în cel de al treilea Reich. Sînt impresii personale ale autorului, tîrit prin diferite lagăre de concentrare unde a avut ocazia să cunoască o multitudine de destine. Odișea autorului se termină la Buchenwald.

VICTIMELE

HOLOCAUSTULUI

Cu ocazia unei călătorii la Johannesburg, Simon Wiesenthal, șeful Centrului de documentare evreiască de la Viena, a declarat în cadrul unei conferințe de presă: „Vorbim despre șase milioane de evrei, victime ale holocaustului și uneri pierdem din vedere că au fost și milioane de victime din rîndurile neevreilor. În mod eronat unii consideră crimele de război drept „o chestiune evreiască“. Trebuie să amintim lumii că naziștii au omorît în mod deliberat și cu singe rece 11 milioane de oameni din rîndurile populației civile și că dintre aceștia cinci milioane nu erau evrei.“

GRĂDINA BIBLICĂ LA

EXPOZIȚIA OLANDEZĂ

De la începutul lunii aprilie și pînă la 1 octombrie funcționează la Amsterdam expoziția agricolă „Floriade“. În cadrul expoziției este prezentată o grădină biblică în care vizitatorul ia cunoștință de flora și fauna amintite în scrierile sfînte. Grădina biblică ocupă 5,5 pogoane. În vederea organizării acesteia s-au trimis din Israel plante, arbori, arbuști, precum și cămile, animale mici și chiar insecte.

INSTITUT EVREIESC

Profesorul Leon A. Jick, de la Universitatea Brandeis a fost numit director al Institutului Evreiesc, înființat recent în S.U.A. în scopul de a studia și stimula diferitele modalități ale existenței evreiești.

DECESUL ȘEF-RABINULUI IERUSALIMULUI

La Ierusalim a încetat din viață Eliahu Pardes, Șef-rabinul sefard al orașului sfînt Ierusalim.

Defunctul s-a născut în acest oraș în anul 1893, într-o familie rabinică. Studiile rabinice și le-a făcut la ieșivot din orașul sfînt, absolvind totodată cursurile Universității ebraice.

Rabinul Pardes este autorul mai multor lucrări religioase.

O FEMEIE ÎNTR-O FUNCȚIE ÎNALȚĂ

Pentru prima dată o femeie a fost promovată într-un post de răspundere în cadrul unei mari organizații evreiești din America. D-na N. Bronheim-Levine a fost numită director al Congresului American Evreiesc și își va prelua funcția la 1 octombrie a.c.

MUZICA SEFARDĂ

În Statele Unite a avut loc Săptămîna muzicii sefarde. Ea a fost organizată de Ieșiva University din New-York împreună cu Consiliul muzical evreiesc al Americii.

În Statele Unite trăiesc acum 100 000 sefarzi, urmași ai emigranților spanioli și portughezi din secolul al XV-lea.

CONCERT IVELA

În sala Beit Salom din Ierusalim a avut loc un concert consacrat compozitorului A. L. Ivela și interpretului său, tenorul Alberto Della Pergola, fost prim ofician al Templului Mare — Cal Grande — al Comunității sefarde din București.

Concertul a fost precedat de conferința „Maestrul și interpretul“ ținut de dl. Raoul Siniol, fost secretar al Comunității din București. Au concertat soprana Karla Wolff și basul Iehuda Shumeli acompaniați la pian de profesorul Rafael Drăgan.

PELERINAJ ECUMENIC

Un grup de evrei și neevrei din Anglia, sub conducerea unui prelat anglican a plecat în Israel unde au celebrat sărbătorile de Pesah

דער בירגערמייסטער פון באנעאסא

(המסך פון זייט 10)

האָט איר געפֿעלט ביי דער "פֿאַרד" וועלעכע שאַפט איר אַ אַרע אַויפֿבאַ וואָלן דערלויבן, ווייניג יידן צו פֿאַרן אַיינזיגער מיט די באַמער און דער נעלע-שאַפֿט, וואָס פֿלעגן פֿאַר-לאָזן די אַרשטשאַפֿט וואָס נאָר ה'האָט אָנגעהויבן דער אַלאַרם-צייכן פֿון די באַמבאַראַדמענטן.

נאָך יעדן באַמבאַראַד-מענט פֿלעגן יידן פֿון אַרבעטס-לאַגער ניין צו די נעשעדיקע רעפערד וואָס עסקו וועלעכער האָט פֿאַרשאַפֿט די לאַנע וואָס צווישן מאַן און ווייב, און האָט אויף אַ פֿרידלעכן אָפּן דער-ליידיק פֿאַרשידענע געלט-סכּומים, צווישן זיינע אַנהענגער, וועלכע האָבן געהאַט גרויס פֿאַרטרעטן אין זייער באַליבטן רב, און זיי האָבן שטענדיק אָנגענומען און אויסגעפֿירט די פּסק וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן ביי אַ דין-תּוֹרָה.

די אַרשטע מאַכט פֿון יענער צייט, האָט אָבער נישט געקענט פֿאַרלייבן דעם מאלביס וואָס-סנדע פֿאַרלוירענע פֿון און אַ געוויסן טאָג האָבן די וואַן-דראָר אַרומגערינגלט זיין וויי-ונג און האָבן אים און זיין משפּחה אַרויסגעשיקט פֿון פּאַ-גילעוו.

אַ גרויסע צאָל יידן וועלכע מען האָט נישט צוגעלאָזט זיי זאָלן זיך גענוענען מיט זייער באַליבטן און געשעצטן רב אין אַרומגעפֿאַרן צו געטליכע קילאָמעטער פֿון שטאָט און מיט טרען אין די אָיג האָבן זיי גענומען אַבשיד ווייניג מלבי'ס וועלכע האָט אויטראַשינגעמוזט צום צווייטן מאל ווערן נעגנד-און זוכן אַ נייע שטעלע פֿון גרונט און זיין נוצלעך אַ נייע עדה יידן אין אַ נייער אַומ-באַקאַנטער אַרשטאָט.

אין דער צייט פון די באַמבאַראַדמענטן

ווען ס'האָבן אָנגעהויבן די באַמבאַראַדמענטן פֿון לאַנגען טיג פֿון פֿרוי, האָבן די יידן פֿון אַרבעטס-לאַגער נישט געוואָלט פֿאַרלאַזן די אַרבעטס-לאַגער און ווען מען וועט קלינגען דעם פֿאַר-אַלאַרם-צייכן, וואָס זיי מער נישט מוזן בלייבן אין באַנעאָסא, וואָס איז געווען אַ באַ-וונדערטע געפֿערלעך אַרשט. נישט נאָר האָט זיי באל-טעמער געפֿערלעך זיך אויס-צולאָהאלטן יעדער איינער ווער ער מינט אַ ס'אין פֿאַר אים כּעסער, נאָר ער

צום אַנדרע פֿון הרב לעאַ פֿרידמאַן ז"ל

דעם 16-טן אַפּריל 1972, איז פֿאַרנעקומען אַפֿן קאַנ-טאַנענער בית-עלמין די פֿייערלעכע פֿון שטעלן אַ מציבה אַף דעם קבר פֿון הרב לעאַ פֿרידמאַן, צום יאָרצייט פֿון זיין פֿסידה.

אַ גרויסע צאָל יידן און נישט-יידן געפֿען נעקומען, מיט דער געזענדיג, אויסטרויך זייערע זעלען פֿון טרויער און אָנערקענענדיג פֿאַר דעם וואָס איז כּער ווי 25 יאָר געווען דער מנהיג רחמי פֿון דער קאָנסטאַנצער קהילה.

די תּפֿילות האָט אָפּגעריכט דער חזן ושוקאָוויט פֿון בוקאַרעשט.

אינזשינער סאַנדרו האַבער

אין בוקאַרעשט איז נפטר געוואָרן דער אינזשינער סאַנדרו האַבער, פּרעזידענט פֿון דער באַרעשענער פֿאַר-אין-עלענט-שול. דער נפטר איז גע-ליבטען יאָרן געווען פֿעמיק און אַנערקענטער פֿאַרן פֿאַרדינסטלעכע דערפֿיהלע-ידי ויזקו מכר!

שוחף, האָט מען ביי איר געקויפט דאָס געבענקס און זי האָט גע-האַט שוין פֿרנסה. נאָך זעקס חדשים צייט, איז זי געקומען צום מלבי'ס און אים געבראַכט זיין טייל ריוח פֿון דעם וואָס זי האָט פֿאַרנישט. האָט איר דער מלבי'ס געענטפֿערט, און ער האָט ברוך-נישט פֿרנסה און נויטיקט זיך נישט אין דעם ריוח וואָס זי האָט אים געבראַכט, און זאָל דאָס געלט בלייבן פֿאַר איר און אירע קינדער.

אַ מען איז אין שטאָט געוואָר געוואָרן דערפֿון, האָט מען אים נאָר מער געשעצט און ליב געהאַט.

דער מלבי'ס איז אויך שטאַרק בליבט און געשעצט געוואָרן פֿון דער מגילעווער יידישער באַפעלקערונג, ווייל ער האָט אַסך מאל איינגעשטעלט שלום צווישן מאַן און ווייב, און האָט אויף אַ פֿרידלעכן אָפּן דער-ליידיק פֿאַרשידענע געלט-סכּומים, צווישן זיינע אַנהענגער, וועלכע האָבן געהאַט גרויס פֿאַרטרעטן אין זייער באַליבטן רב, און זיי האָבן שטענדיק אָנגענומען און אויסגעפֿירט די פּסק וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן ביי אַ דין-תּוֹרָה.

די אַרשטע מאַכט פֿון יענער צייט, האָט אָבער נישט געקענט פֿאַרלייבן דעם מאלביס וואָס-סנדע פֿאַרלוירענע פֿון און אַ געוויסן טאָג האָבן די וואַן-דראָר אַרומגערינגלט זיין וויי-ונג און האָבן אים און זיין משפּחה אַרויסגעשיקט פֿון פּאַ-גילעוו.

אַ גרויסע צאָל יידן וועלכע מען האָט נישט צוגעלאָזט זיי זאָלן זיך גענוענען מיט זייער באַליבטן און געשעצטן רב אין אַרומגעפֿאַרן צו געטליכע קילאָמעטער פֿון שטאָט און מיט טרען אין די אָיג האָבן זיי גענומען אַבשיד ווייניג מלבי'ס וועלכע האָט אויטראַשינגעמוזט צום צווייטן מאל ווערן נעגנד-און זוכן אַ נייע שטעלע פֿון גרונט און זיין נוצלעך אַ נייע עדה יידן אין אַ נייער אַומ-באַקאַנטער אַרשטאָט.

מקורות פֿאַר יידישער געשיכטע

אין די לעצטע יאָרן שאַפֿטן און אינסטי-זענען דערשינען אַ טויזענט צו די אוי-ריי ווערק און סטו-טודעמאָנט ווערק דיעס וואָס די ארכיוון פֿון אַרשטינגע שטעט פֿון דער הונדערט-יאָר-פּובליק האָבן פֿאַר-פּונטלעכט און וועלעכע שטעלן פֿאַר אַרעקסטן פֿון דער געשיכטע פֿון אייניקע יידישע קהילות. אין די יאָרן 1966-1969 זענען דערשינען זעקס בענד וואָס די ארכיוון פֿון באַדען - ווירטנבערג האָבן פֿאַרענטלעכט, אַ סטודע וואָס די ארכיוון פֿון דערשטאַט בראַנשוויג-האַמפֿאַר-פּונטלעכט. עס האָבן נאָך פֿאַרענטלעכט אַזעלכע מאַטעריאלן פֿון ארכיוון פֿון שטעט ליבערק, מינ-כען, נירנבערג, שטוט-גאַרט, הילברעך, און דאָ און אנדערע. ווי אַזוי אייניקע אַפּיע-עלענגענע פֿון פֿייערן געוויסע זאַמטען און דעם לעבן פֿון פֿאַרשידענע געלע-פֿון אירע שול. אין דער אַרבעט וואָס די אירע

הרב מזאה און זיינע זכרונות וועגן מלבי'ס

(המסך פון זייט 10)

סימפּאָטיע פֿון די פּשוטע יידישע פֿאַלקס-מאַסן, און דערמאָנענדיק זיין נאָמען פֿלעגן זיי צוגעבן: ער זאָל נאָר זיין געוונט און האָבן ארכי-מס, ווייל ער האָט געוויזן די גוטע וועגן שטענע וווּ יאָ איז זייער פּלאַץ.

מען קאָן זאָגן אַן איבער-צו-טרייבן, אַז אין יענעם מאָמענט, האָט זיך געפֿילט אַז פּאַלק פּעטע אַ מיין "רעוואָלוציע" קעגן די גב-ריים און דאָס איז געשען אַ דאַנק דעם מלבי'ס דרשה.

וועגן דעם וויאזוי דער מלבי'ס האָט זיך אויסגעפֿירט אין מאָג-לעוו, איז כאַראַקטעריסטיש דאָס וואָס הרב מזאה דערציילט וויי-טער:

אַ אַ געוויסן טאָג איז גע-קומען צום מלבי'ס אַן אַרומ-לאַמנה און האָט זיך באַקלאַגט אַז זי מיט אירע קינדער שטאַרבן פֿון הונגערי, און בעט ביים מלבי'ס ער זאָל איר ארויסהעלפֿן און איר גוט. האָט זי דער מלבי'ס געפֿערט: זאָגט מיר צו וואָס וואָלט איר זיך פֿאַרשאַטען זיך צו פּעטע צו נעמען אַן זאָלט קענען פֿאַרדינען אויף חיונה? האָט אים די אלמנה געענטפֿערט און ווען זי האָט אַמאָל געהאַט געלט פּלעגט זי קויפֿן מעל און אַפּבאַק אַ מיין געבעקס וועלכע זי פּלעג פֿאַר-קויפֿן און פֿון דערפֿון ציען איר פֿרנסה. און איצט האָט זי נישט קיין געלט מיט וואָס צו קויפֿן מעל. האָט איר דער מלבי'ס גע-זאָגט: איר וועל מיט איר מאַכן שותפּות. איר וועל אייך גיבן געלט אויף צו קויפֿן מעל, און איר זאָלט ווידער אַמאָל זיך נעמען צו אייער פֿאַך צו באַקן דאָס געבעקס, און נאָך זעקס חדשים וועלן מיר זיך טיילן מיט פֿאַרדינסט. און אזוי איז געווען. דער מלבי'ס האָט איר געגיבן געלט און זי האָט ווידער אַמאָל זיך גענומען באַקן איר געבעקס. און אַמען איז געוואָר יידן, אַז דער רב איז אירער אַ פּשוט מנהיג געווען."

דער מלבי'ס האָט ווייטער פֿאַרענעצט זיין דרשה מיט גרויס רעדנערשן סאַלאַנט.

די אַנצע שטאָט יידן און פֿאַלק, האָבן גערעדט וועגן דער דאָזיקער שטענדיג, און פֿון דעמלט אָן, שטענדיק ווען דער מלבי'ס פּלעגט האַלטן אַ דרשה, איז דאָס שטופּעניש און די ענגשאַפֿט אין שול און אַרומ דער שול געווען אזוי גרויס, אַז ער שפּץ פֿון דער פּאַליטיק האָט געהאַלטן פֿאַר זיין פּליכט צו וויסן צו טון דעם גובערנאַ-טאָר וועגן דעם. דער גובערנאַ-טאָר האָט אים געגעבן אַ באַפֿעל, ער זאָל נאַכפֿאַרן ווער עס איז דער דאָזיקער פֿאַך, און אין וואָס שטאַטשט זיין כּח, וואָס דער המון האָלט פֿון אים אזוי שטאַרק, און כאַרואַס פֿלעגן זיך ביז אַרבעט זיין נישט צוזאַמען אַרבעט אין אַזאַ גרויסער צאָל, אַז אַפּילו נישט-יידן באַמערקן דאָס. אויך האָט ער באַפּוילן אַז די יידישע קהילה זאָל יעדעס מאל, ווען דער רב האַלט אַ דרשה, מעלדן דער פּאַליציי, זיין שיקן שומרים וואָס זאָלן האַלטן אָרדנונג.

אין זאָך אַ קלאָר, אַז די רעזעס דרשה האָט אַנגעמאַכט אַ גרויסן רעש און שטאַט. פֿון איין זייט האָבן זיך די גבירים און לומדים געפּונען באַליידיקט, און פֿון דער צווייטער זייט, האָט דער מלבי'ס געווינען די

דער בוקאַרעשטער רעפּובליק דער קהילה, וואָס אָפּן געפּוילט דר. ווייניג פֿאַרשאַפֿט ער איר געווען פֿון דעם מלבי'ס קענען, האָט ער מיט זיין אַפּענט צוגאַן נאָכער נישט געענטפֿערט אַזוי מען אָרט דעם מלבי'ס נאָכער און האָט אַסך פּאַר איינערעווערט ביי די אָנפֿירער פֿון דער קהילה, און זאָל ליקוירירן דעם קאַני פּליקט מיטן מלבי'ס אויף אַ פּרונקלען אָפּן. ער האָט פֿאַר געשלאָגן אַ פּעטע זאָל גיבן דעם מלבי'ס אַ סומע געלט ער זאָל מיט זיין גוטן ווילן פּאַרלאָזן זיין בוקאַרעשטער כּאַס אַרנאָוו, אָבער דאָס האָט זיך געט. דר. ווייניג פֿאַרשאַפֿט נישט איינגעגעבן, און איין זייט, נאָך דעם מלבי'ס האָבן פֿאַרלאַנגט אַ סומע פֿון צוויי טויזנט גאַלדענע רענדער, און פֿון דער צווייטער זייט האָט ער זיין בערער, דער פּרעזידענט פֿון דער קהילה, דעמפּטיקאָנט, ווייניג דיק אַז אַן אים וועט זיך די קהילה גייסט קענען אויפֿגעבן, אַז גרויסע סומע און אויף איר גע-קומען צו דעם טראַדיציע אַויפֿן חיוני דער מלבי'ס האָט פֿאַר-לאָזט די שטאָט בוקאַרעשט."

דאָ געדיקט זיין משה שוואַרץ פּעלד'ס נאָמין, און אַפּילו פֿאַרשידענע פּונעם מאַסקווער רב מזאה וועגן מלבי'ס: "אזוויי דער מלבי'ס האָט אָנגעקומען אַלס רב קיין מאָג-לעוו, האָט ער מורע געווען אין אלע שולן און בתּי-מדרשים, און דעם אנדערן טאָג וועט דער גאון-הדרו, רבי מאיר ליבוש מלבי'ס האַלטן אַ דרשה אין דער "קאַלעטער שול".

פֿאַרשידענע יידן, אַז די גאַנצע שטאָט, פֿון קהילת ביז גרויס איז געקומען קעגן זיין דרשה פֿון דעם גאון, קאַלש נישט אלע וועלן אים פֿאַרטייטן.

די לומדים פֿון שטאָט, גבירעס און אויפֿוועקערן אים אַז שאַפֿטן פּפּול, פּריווידיק טרעפֿן אויף וואָס פּאַראַס גרויס פֿון תּלמוד ער וועט זיך אָפּ-שטעלן און זיין פֿאַרבינדן וואָס דער "סדרה" פֿון דער וואָס אויפֿוועקערט זיין געווען דער מנהיג אין פּענער צייט.

אָבער ווען דער מלבי'ס איז אַרויף אויפֿן באַלעבטער און אַ געהויבן זיין דרשה, זענען די לומדים געבליבן אַנטוישט, ער האָט נישט געטרעט קיין פּפּול, נאָר ער האָט געהאַלטן אַ פּשוט דרשה, וואָס יעדער איינער האָט פֿאַרשאַטען, און דער פּשוטער עולם האָט זיך געלעקט די פּיני-גער.

ער האָט אָנגעהויבן זיין דרשה מיט אַ פּסוק פֿון תּנ"ך, גענעבן צו פֿאַרטייטן זיין מאַראָ וואָס דער פּסוק אַנטהאַלטן און גערעדט וועגן די גבירים וועלכע דער פּולן נישט זייער חוב לביב דעם נישט, דאָס איז בונגען מפינים און מבלתי, אין דער דרויסנדי-קער וועלט, דערוועקן זיין קנאה מצד די נישט יידן, דורך זייער רייך פֿאַרשווערענדיג לעבן, וואָס דערפֿירט צו פֿאַרנאָמען און צום פֿאַרנישט דאָס בלוט פֿון זייערע אייגענע ברידער.

אין דעם מאָמענט ווען דער מלבי'ס האָט אויסגענוגאָס די דאָזיקע ווערטער, איז געוואָרן אַ שווערדיקע צווישן די נגידים און צווישן די לומדים דער מורח-וואַנט, און איינער האָט געזאָגט צום צווייטן: ווייזט האָט אַז מיט האָבן געהאַט אַ טעות מיה האָבן געמינט אַז מיה האָבן אַראַפּגעבראַכט דעם מחבר פּונעם "ארכיוון ה'האָט", צום פֿון האָבן מיר אַראַפּגעבראַכט דעם מחבר פּונעם "ארכיוון ה'האָט".

מען ווייט נישט צו די דאָזיקע ווערטער האָבן דערגרייכט צו די אויפֿוועקערטע מלבי'ס, אָבער דער מלבי'ס האָט דערפּליכט, אַז די לומדים וועלן נישט צופֿירן מיט זיין דרשה און דער וויי-טערדיקער טייל פֿון דער דרשה איז געווען דאָס געווענדט קעגן זי. ער האָט געזאָגט: די וואָס האָבן ליב דעם פּפּול זאָלן נישט בריינגן וואָס איז מיין היינטיקער דרשה איר האָט גע-בערעט קיין פּפּול, און אין זאָל זיי נאָם אַפּילו אַ מלאך אַז אַמאָל פּלעג איר זיך אויך אָפּגעבן מיט פּפּול. נאָר היינט צו טאָג, האָט אַיר מיר אַפּעלענדיק געפֿירן. אין אַ טראַכטאָט מיר ווי אַ שליח צדי דאָזיקע מאַרטילאַנעטע שפּעט-לעך, אַנווערעט איינער ברידער, וועלכע לעבן אַ פּשוטע צווייטער זייט, האָט דער מלבי'ס געווינען די

הגדת לבני... אין קלוזש, איפן סדר פון דער יוגנט.

פון „פילאנאמראפֿיא“ - בית עלמין, דערצייילט:
 — אין איבערשטעלן דעם מאָנומענט פון די העלדן וועגן וועלעכן ס'איז געווען דאָ די רייד, האָב איר געהאט א הויפּט-ראָזע. א צופרידענער, האָט זיך דער בירגער-מיסטר דערנען-סערט צו מיר:
 — ביסט פארהייראט?
 — יא, כ'האָב איר קינדער.
 — פון וואָס לעבן זיי?
 — פון אַס דער אר-בעט מיינער! (און איר האָב געוויזן דעם ריידל וואָס כ'האָב געהאט אין דער האנט.) מיר האָבן בירדע געלאכט, מיט א ביטערע געלעכטער.

— פון ווען דו ביסט פריי און צייט צו צייט, וואָלסטו נעקאנט פאר-די נען אף חיונה?
 — איר וואָלט געפרוּווט. נאָר יענעם שמועס פלענט דער קאפיטאן בא-פרייען ראָסמאנען אף צו צוויי-דריי מען און ראָס-מאן פלענט פארדינען פארן אויסהאלט פון זיין משפּחה.
 מיינט נישט אז דאָס איז געווען אן אויסנאם. איר פאר דעם שמועס און נאָר דעם שמועס, פלענט ער באַפרייען אף צוויי-דריי מען, ווען ער האָט נעקאנט, יעדן איי-נעם וואָס איז געווען אין דער זעלבער לאַגע. (גראָס-מאן, דער זינערמאכער סענאלעסקו, ארדאָקאט קאָדעל, דער ווירטואליסט טעישאנא, דער בוכהאלטער קאָנין, קאמאלין קאָפּאן, סערושיו און עמיל נאדלער און אנדערע.) אייניקע פערלער, פלענט ער בא-פרייען פון דער ארבעט יעדן מאָן פריער מיט א פאָר שעה, כדי זיי זאָלן נאָר קאָנען פּעסע פאר-קויפן פון זייערע סחורות. עס פלענט זיך אָבער איר שרעפן, אז ווען זיי פלעגן וועלן אויפשטיין אף דעם טראַמװיי, זאָל זיי איבער-נעמען דער זשאַנדארמע-רע-שעה פון מאָנאָטאָניזאָ-וועלעכער האָט זיך גע-מאכט א פּעסע זיי איבער-צופירן צום זשאַנדארמע-פּאָסט.

וואנדלע באנעאטא אין א מוסטער-אַרשטאט, וואָס זיך יאָרשטעס באַלעבא-סיטיקייט, נישט נעקומט דעראויף וואָס די מערסטע פון די קאָנצענטרירטע יידן האָבן אין זייער לעבן נישט געלייבט די האנט אף א לאָפּטע אָדער א רידל. זיי האָבן געארבעט אין א נומער שטימונג, מיט אַנערקענונג. זיי האָבן געבויט שטראָסן, געפלאַס-טערט מאַטאָארן, געעפנט נייע וועגן, געפלאַנצט שפּאַט-נערמער, איבער-געשטעלט דעם מאָנומענט פון די העלדן פון ערישטן וועלעכער, וואָס איז גע-שטאנען אין א הינטער-נעפל, וואָלסטו ריין די אָרשטאט.

וויבאלד דער קאפיטאן באַלעבא פלענט זיך דערויסן, פלענט ער קו-מען אהין און זיי ארויס-נעמען. מערער מאָל איז געשען אז דער קאפיטאן האָט פארשפּעטיקט און דער ייד, אָדער רי יידן וועגן נישט מער געווען דאָרט. מען האָט זיי גע-האט איבערגעשיקט קיין בוקאַרעשט פון וואַנען מ'האָט זיי דערנאָך געזאָלט איבערשיקן קיין טראַנס-ניסטרע. דער קאפיטאן באַלעבא איז געגאנגען צו די געהעריקע אינסטאנצן און איז נישט אוועק פון דאָרט אָן זיינע מענטשן. אַיינמאָל האָט ער איר וועגן דעם געזונט פון יעדן איינעם, וועגן יעדנס מש-פּחה) האָט זיך דערוואַס פון דער לאַגע, האָט ער אָנגעהויבן ברענגען יעדן מאָן א וואַגן ברויט, און טיילן ברויט איערן לויט דער צאָל משפּחה-מיט-גלידער.
 לעצן ראָסמאן דערצייילט לעצן ראָסמאן, דער געוועזענער אינשטראַנט

געהאט צו זיין דיספּאָזי-ציע גענוג ארבעט-כוחות, די יידן-איינהייט פון בו-קארעשט. ער האָט זיך גענומען אלס געהילף-בירגערמייסטער און אָן-שטענדיקן מענטשן, א סעציאליסט אין שטאַט-שע אינזשענירע, ראדו-לעסקו, (זיי ווינגען איר היינט אף דער זעלבער נאם בעלזאריע פון בא-נעאטא) און אלס סעקרע-טאר, אן אנדערן פּעיק מענטשן (ער האָט נישט פארטראָגן קיין אנדערן מין מיטארבעטער), ווא-סילע קאמיוני. אונטער זייער אָנפירונג האָבן די קאָנצענטרירטע יידן פאר-

געהאלטן א רעדע. אלע לאַנער-שעפן וווּ זיי האָבן געהאט געארבעט, האָבן זיי אויפגענומען מיט א פּיערדיקער „דרשה“, א באַפערעטע און באַל-צענע מיט אלערליי נרוי-זאמע דראָנגען. וואָלסטו האַט געווען נאָר דראָנגען! די דראָנגען פלעגן זיך אָבער באלד פארוואַרלען און געווען נאָר דראָנגען! וואָלסטו האָט געזען זיי געטרעט ווי האָט צו זיי געטרעט ווי א פּראָפּעסאָר וואָס קומט צום ערשטן מאל אין קלאַס, ווי א בירגערמיי-טער וואָס געמט איר

ען די 104 יידן וואָס זענען צוגעטיילט געוואָרן קיין באנעאטא אף צוואַנס-ארבעט און ס'האָב זיי (דעם 31-טן מאי 1941) איבערגענומען דער ביר-געמיינשטער, האָט מען זיי נאָר קיין נומס נישט גע-קאָנט פאַר'וויסלען. זיי האָבן זיך איר אף קיין נומס נישט געריכט, ווייל ווי האָבן זיך שוין געהאט באַקענט מיט עפליכע איינהייטן פון צוואַנס-ארבעט. זיי זענען אהער געקומען פון נאַטשי. ווי זיי האָבן אָפּגעבויט אַייני-הייט אף וועלעכער מ'האָט געשמוס פארציכטן ווייל די מענטשן זענען שוין געווען אויסגעשעפּט זיי האָבן נומס געוואָס אז איר זיי וועלן פון דאָרט נישט אַוועקגיין ביז זיי וועלן נישט האָבן געלאָזט דאָרט ראָס לעבעס ביסל כוח. וואַפּארהאַפּט איר אָבער ווינטער זענען זיי עפליכע דרויסן. לאַגעס, ביז מ'האָט פאר זיי געמאכט עפליכע פּרי-סיבילע כיי-דלער) געקומען א באַפעל זיי זאָלן איבערגעשיקט ווערן קיין באנעאטא, כיי בוקאַרעשט.

האָט זיי געהאט גע-וואָנט אז אין באנעאטא איז פאראן א נאָר ערנערע איינהייט פון צוואַנס-ארבעט וווּ מען קאָן ביים אופן נישט צו פירן זי שטעלן די טעפן, וווּ מען הערט נישט אויף אף זי שלאָגן, כדי אי די ילדע-נער איי זיי געלאָנגענע, זאָלן זיי נישט אָפּגע-ווינגען. ס'איז פאראן האָט א וויזאליזאָר - האָט מען זיי געוואָנט - וואָס זינגט דיר איין לעבע-דיקערהייט, וואָס ליינט דיר איבער דאָס ווייניקע. זיי האָבן נישט געוואָס ערנערע געקומען דערער איינהייט. אָט זענען זיי אָנגע-פון דעם באווייז זיך פאר זיי גען בירגערמייסטער. ווי זיי האָבן אים רערען (יינג, הילד, פעסע גע-כויב, פלענאנט, רוכט זיך איר ערליכער) האָט זיי עפעס דערהייט ויער געשען. זיי האָבן זיך אָבער נאָלד צוריקגעכאפט. זיי האָבן ביי זיך געמאכט: לאָמיר זיך נישט לאָזן פאראנן פונעם אויסגע-אונטער דעם האַנדיק-זיסן שמיכל ווייסן מיר וואָס ס'קאָן זיך אויסכאַהלען. ס'איז א פאסטקע! דער בירגערמייסטער האָט זיי

מענטשן אין צייטן פון אומגעשטלעכקייט

דער בירגער-מייסטער פון באנעאטא

פון מאַרוס מירק

געמט אין וויין אָרשטאט! ווער האָט אָבער נעקאנט וויסן אז דאָס איז נישט געווען קיין פאסטקע!
 די „פאסטקע“ האָט אָנגעהאלטן איר דעם צווייטן מאָן, איר דעם צווייטן חודש, איר דעם צווייטן יאָר, ביז דאָס סוף, ביז אין יענעם מאָן, ביז דעם 23-טן אויגוסט 1944 ווען...

געמט אין וויין אָרשטאט! ווער האָט אָבער נעקאנט וויסן אז דאָס איז נישט געווען קיין פאסטקע!
 די „פאסטקע“ האָט אָנגעהאלטן איר דעם צווייטן מאָן, איר דעם צווייטן חודש, איר דעם צווייטן יאָר, ביז דאָס סוף, ביז אין יענעם מאָן, ביז דעם 23-טן אויגוסט 1944 ווען...

גוט, ווי א גוט שטיקל ברויט!

דער קאפיטאן מיטשעא באַלעבא האָט געהאט נאָקומען דעם אויפמאָרן צו זיין דער בירגערמיי-טער פון דעם „רעוידענז-שטעטל“ באנעאטא, אין די יאָרן 1940 — 1944. (אין יענע יאָרן פון מל-חמה, זענען אלע בירגער-מייסטערס געווען מיליטער לייט.) מירטשעא באַל-עאטו האָט פארשטאנען אויסצונוצן די געלעגנהייט למכות די איינזיגער, צו מאכן אָרדענונג און פאר-שטענען די אָרשטאט, באַזונדערס אז ער האָט

דער קאפיטאן מיטשעא באַלעבא האָט געהאט נאָקומען דעם אויפמאָרן צו זיין דער בירגערמיי-טער פון דעם „רעוידענז-שטעטל“ באנעאטא, אין די יאָרן 1940 — 1944. (אין יענע יאָרן פון מל-חמה, זענען אלע בירגער-מייסטערס געווען מיליטער לייט.) מירטשעא באַל-עאטו האָט פארשטאנען אויסצונוצן די געלעגנהייט למכות די איינזיגער, צו מאכן אָרדענונג און פאר-שטענען די אָרשטאט, באַזונדערס אז ער האָט

גוט, ווי א גוט שטיקל ברויט!
 דער קאפיטאן מיטשעא באַלעבא האָט געהאט נאָקומען דעם אויפמאָרן צו זיין דער בירגערמיי-טער פון דעם „רעוידענז-שטעטל“ באנעאטא, אין די יאָרן 1940 — 1944. (אין יענע יאָרן פון מל-חמה, זענען אלע בירגער-מייסטערס געווען מיליטער לייט.) מירטשעא באַל-עאטו האָט פארשטאנען אויסצונוצן די געלעגנהייט למכות די איינזיגער, צו מאכן אָרדענונג און פאר-שטענען די אָרשטאט, באַזונדערס אז ער האָט

גאסטראָל פון בוקאַרעשטער יידישן מלוכה-טעאטער

צווישן דעם 9-טן מאי און 6-טן יוני האַיאָד, וועט דאָס בוקאַרעשטער יידישע מלוכה-טעאטער ארויספאַרן אויף נאַטראָלן איבער לאַנד מיט דעם מוזיקאלישן פּאָסטאָל „באראשעס 72“ פון ישיבא ברעקאָוויטש. מוויס: חיים שווארצמאן און ערוועשן קאַפּלעט.
 עס וועלן באַזוכט ווערן 24 שטעט און שטעט-לעך פון סאַלדאַווע און זיכנבירן, צווישן וועלעכע: יאַס, באַטשאַן, באַקוי, גאַלאַז, קלוזש, סערנו-מורע, אָראַעא, סימישאַראַ.

פון דער גאַרער וועלט

תנ"ך קאַנגרעס אין ירושלים

אין ירושלים איז פאַרגעקומען דער 20-טער קאַנגרעס פאר טודירן דעם תנ"ך. דער קאַנגרעס איז געווען דאָס מאָל געווינדעט דעם טודירן דעם נביא יחזקאל און סיר השיריים, אלטע כתב-ידן.

אלטע ספרים און כתב-ידן

אין דעם מוזיאָלן פאַנד פון דעם אינסטיטוט פאר באַלאַקאניס-טיק פון דער בולגאַרישער וויסנשאַפֿט-אַקאַדעמיע, געעפּנען זיך 13.000 יידישע ביכער, פון וועלעכע 7000 אלטע העברעיִשע און לאַדינאָ-ביכער פון 16-טן-19-טן יאָרהונדערט און 300 אלטע כתב-ידן.

די יידישע קהילה פון נאַרד-אירלאַנד

די יידישע קהילה פון נאַרד-אירלאַנד ציילט 350 משפּחות מיט 1350 נפשות. די מערסטע פון די יידן לעבן אין בעלפאַסט.

א זעלטענע שול

א שול פון א באַווינדערן מין איז לעצטנס אויסגעבויט גע-וואָרן אין ירושלים. די שול האָט א גאַנץ קליינעם אָפּטייל פאר מענער - אויפֿויל וויפל מען דאַרף פאַר א מינין - און דער טייל פאר די פרויען איז פיל גרעסער. דאָס דערקלערט זיך דערמיט וואָס די שול איז געבויט געוואָרן פאַר א רעלי-גיזער מיידל-שולע.

יביליי פון „אַנשי אמת“

צוריק מיט 110 יאָר האָט זיך געשאַפן אין ניו-ברונסוויק - ניו-דזשערסי - פאַראייניקטע שטאַטן, א יידישע קהילה וואָס האָט זיך א נאָמען געגעבן „אַנשי אמת“. די קהילה האָט בא-קומען פון א שול פון פראַג א מתנה א ספר תורה. איצט צום יובל פון „אַנשי אמת“ האָבן די בעלי-בתיים געשיקט דער פרא-גער קהילה א מתנה א קעראַמיק-מנורה.

יידישע קולטור-דיעות

אונטער דער זאָרג פון יידישן וועלט-קאַנגרעס, האָט אָנגעהויבן דערשיינען אין לאַנדן די פאַריאָדע אינסאַבע: „יידישע קול-טור-נייעס“. די אויסגאַבע נעמט זיך פיר אַפּצושפּילגען דאָס יידישקייט לעבן פון די יידן אין די תּפוצות. א וויכטיק אָרט ווערט צוגעטיילט דעם פאַרלאַג-וועגן און קינסטלערישע מאַני-פעסטאָנעס.

נאַצישע קריגס-פאַרברעכער פאַרן געריכט

אין לויף פון יאָר 1971 האָבן די אינסטאַנצן פון רענאַניע פון נאַרד-וועסטפאַליע - יידישע בונדעס-רעפּובליק - אָנגעקלאַגט 3400 געוועזענע נאַציס, באַשולדיקטע אין פאַרברעכן און העלפן פאַרברעכער.

גליקל האמיל אף פראנצייזיש

אין פראנצייזישן פארלאג „עדיסאן דע מיניט“ איז געעפנט דערשיינען דאָס באַוואוסטע מעווארן-בוך „גליקל האמיל“. די איבערזעצונג פון יידיש איז געמאכט געווארן פון לעאן פאליא-קאָדו. די מעווארן זענען געשריבן אין יאָר 1690 און שילדערן אף אן אינטערעסאַנטן אופן דאָס דעמלטיקע יידישע פאמיליע-לעבן פון עלזאס.

באלינט א יידישן קאַמפּאָזיטאָר

דער מוזיק-פרייז פון דער ניו-יאָרקער אוניווערסיטעט פארן יאָר 1971 איז צוגעטיילט געוואָרן דעם קאַמפּאָזיטאָר און דיריגענט ווערנער ס. באַס. איינע פון זיינע וויכטיקע שאַפּונגען, דאָס געזאַנג פון האַפּסבאָרג, וואָס דריקט אויס דעם כּחון פון דעם ספּראַך, איז אויסגעצויגן געוואָרן צום ערשטן מאל אין יאָר 1964 פון מאַעריקאַנער סימפּאָניען אַקעסטער דיריגירט פון לעאַזאַלד טשאַקאָפּסקי.

כרוב-ענת

של היהדות הדתית הרומנית

ביבוקרשט
מספר 275
י"ז אייר תשל"ב

דברי תורה מאת חכמי רומניא וגאוניה

ליקוט הרב יצחק מאיר מרילוס בוקרשט

לפרשת אמור
(כ"א-ב)

אמר אל הכהנים בני אהרן ומסרת אליהם (רש"י) במקומו ובמדת גד-א"י (אמור) ומסרת להוהיר גדולים על הקסמים יס למרע על פי מה שהובא במדרש רבה פרשת דברים (פרשה א) על שהם ואספס כתוב אמר רבי יהושע לוי אמר להם משה אם איתם נספסים להם אשמה הלויה בראייתם למה הדבר דר- מה לנחש הזה שאבר הונב לראש עד מתי אתה מתהלך תחלה אני אצל תחלה. אמר לו לך הלך ומצא נבואה כי מים והשליכו לחוכו, מצא אס והשליכו לחוכו, נבא קציים והשליכו לחוכו כי נגס לו על הלך הראש אחר הונב. כך כקסמים נספסים לנדר- לים הם גזורים לפני המקום והנה עושה ובטעה שהגדולים מהלכים אחר הקסמים נופלים לאחר שפניהם עד כאן לשון המדרש סס. ואפשר שהשליב דברי המדרש בשלשן חז"ל רש"י להוהיר הגדולים כתיבם חכמים הגדולים על הקסמים לכל יסמנו להקסמים:

לפרשת בהר

(כ"ה-ד)
ואם לא יגאל בגולה ויצא בכנת היובל הוא ובניו עמו"

הקראים

בתי יהודי בכל שלטה המסרת אשר נמסרה לאמו- ראים על-ידי התנאים. התנ- אים קבלו אותה מאנשי כנסת- הגדולה, תלמידי הגבאיים. לפעמים אמנם קרה שקמו כמה אנשים אשר הופיעו פניבאים וכמשיחים ונסו לשנות את מצוות התורה, אבל השפעתם לא נמשכה זמן רב, וחלק מהתועים חזר בתשובה.

לעמת זאת תנועת הקראים ג- וקה לקרע ביהדות. תנועה זו יריעה בגלוי יד נגד התורה שבעל-פה ונגד מסרת התח- ים. הם חזרו תחת סמכות קמי-הדור והביאו ליד- פלוג במחנה ישראל. בראש תנועת הקראים עמד ענן שהיה אחד ממשפחת ראשי הגולה. ענן רצה להת- גנות לראש הגולה, אבל גאוני הישיבות, אשר חשדו

בגנותו ובאמונתו, התנגדו לו וזתרו בזהו. מאז הלאה נלחם ענן נגד הגאונים ומסרת התלמוד, והקדיש את אמתות התורה שבעל-פה.

"ברית עברית עולמית" התרגום הרומנית בעמוד 4

פינקס דחבורא, פועלי צדק, הנקרא, שמיקלעצרים, מיאם, משנת תקנ"ז

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

מאת י. קארא

ידיעות

נגוני תפלה בשביל נ"כ ספרדיים
הפגיו' אלברטו המוי מהסמיווליון הי- הווי בצורת פרסם בולגו נגוני תפלה בש- קול קבלה-שבת בבתי- כנסות ספרדיים. הנוג- ים כתובים לנימה ואת התפילות על דעת קהל המהתפללים. הר פופרטו המוי רוא חנו- כתב האקדמיה בעביל אמנות בטרודי אוודו מהקביאס במו- טיקה יהודית-ספורית

שנתון העתונות הלי ודית

האומות השביעית של החזק, העתונות הי- הוותי בעולם מאת יוסף פרוקל: ב ה ז ח ט ת מוזלרת התובת של הקונגרס היהודי העולמי. השנתון כולל חומר רב מאלף ומסמכתי בנוגע לכתובות יהודיים בכל העולם. המחבר מצג גט את הכתובות עלולו.

פעילות מוקדשה לעדוה יהודית

הועד הפועל של הקונגרס היהודי ה- עולמי החליט לארגן סבובות אחרים בשביל עזרת יהודיות בעולם. ושבוע הראשון הוקדש ליהודים באמריקה ה- סניית. מתכנת פעי- לות זו פורסמה חו- רים בנוגע לתולדות וספרות של יהודי אמריקה הלטינית; אורגנו הרצאות, חגי- דוכות ספרים ומסמכים וכ"ו. והשבועות הבאים יוקדשו לעזרת בצרפת, קאנדה וארגנטינה. בכל שנה ושנה יופסו שני ספרים שנושאת תרונה העדות יהודיות בע- ולט.

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

זכות הצדיקים כמאמר ז"ל כל העולם כולו ניוון בשביל הניגא בני וחנינא בני די לו בקב הרובין מערב שבת לערב שבת (ברכות י"ג) ושם-כל העולם ניוון בכותו של אליפזו בתורה ובצעות וזו כוונת הכתוב כאשר יערוך צותו הכהן היינו הצדיק כמו שהוא המשיך הפרנסה כן יקום.

הרב חירצבערגער בוזאו כספרו "הזכרון הרושע" בהוספת המלקט

לפרשת בחקתי

(כ"ו-מ"ג)
והזכרת את בריתי יעקוב רש"י בחמשה מקומות נכתבמלא (פסוק) ולנו וירמיה ל-י"ה ג-כ"ו מ"ו-כ"ו-גא-י"ה (בין כך) אין ויש להעמיס כוונה קצת בדברים הללו דהנה ידוע מה שכתבו הפוסקים הקדושים דהמספר של אותיות משמן של האבות והא- מותו הן כ"ו כנגד הגימטריא ש ה ש ה ו-ו-ה ו המועדה של לומר כל זמן שאין אלה-ו בא לבשר הגאולה בלאו הכי [בין כך] אין השם שלם כמו שפירש רש"י בפרשת בשלח (יז-ט"ו) ומהו כס ולא כסא ואף השם נחלק לחציו ושבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם ש שמה שמו של מלקך ואת יהיה כימי הגאולה המקוה וכיון שאין השם שלם אין יעקוב בזה ש יקב מחויק בהוון ואף של ידי זה יעלה מספר שמות האבות כ"ו ולא כ"ו כי מה בכך אבל כשיבוא אליהו לבשר הגאולה או יהיה שמו של השם שלם לא יחויק עוד בהיו כי יצא משמסר שמות האבות ומהות יעלה רק לפסוק כ"ו שיהיה כמיוון כמו השם ה-ו-ה ואם כן הווי תלוייה בבשורת אליהו.

הרב א"א יהודא מילעער הגאב"ד פטרואשעני

המלקט: שמעתי בשם סבי ה"הצ מאפסא ז"ל אלקי יעקב ולא אלקי ישראל לפי מה שהובא בכתבי הארי ז"ל שבתיבות אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב ש"ו אותיות כמנין שם ה-ו-ה וזה כוונת הפסוק (בתהלים קכ"א) "לולי ד' שהיה לנו" אם לא בשביל זה שיהיה מנין הזאותות כמנין ה-ו-ה יאמר נא ישראל אז היינו אומרים אלקי ישראל יקב כמו שאנו אומרים אלקי יעקב.

הרב מרילוס האב"ד ד"קק מיהאלען-באקוי

המועד: והעובר ידין כנ"ל אם לא שיה' אוגוס גדולו בשאלת חכם, או אותה. ז. החבורה פועלי צדק הג'ל יעשו קלפי כל חול המועד פסח. ועל פי הקלפי תהי' התמנות הבוררים והגבאים' וגם התמנות ראש החבורה, וחלילה למנות לראש אִישׁ זר, אך ר"ע אחד מהם דווקא. היינו מן השמקלירס. ח. עלה במוסכם כולם בני החבורה ליתן להרב הגדול המ- פורסם מו' נפתלי הכהן אב"ד דמה ק"ק יאס והמדינה שני ארו- פסח פועל עשיית הקלפי בח'ה פסח ושני אדומים בח'ה סוכות. ס. כל חול ואחד מאנשי הה- ברה מחויבים ליתן להגבאי' ה- פאריס בכל שבוע לצורך הצטר- כות החבורה. י. בשמחת תורה מחויב הגבאי לעשות סעודה לכל אנשי החבורה. יא. איש זר אשר יבוא אל החבורה חוץ הסך שיתן להרב ולהחבורה, יעשה סעודה לכל אנשי החבורה. יב. בעת אסיפת החבורה הן בעשית אסיפה, והן שאר אסיפות שלהם, מחויבים לכבד זה את זה ופרס והגבאים' דחבורה; וכל מי שיבזה החבורה, רשות להגב' להחרימו ולהפרידו מתוך החבורה. יג. האיש אשר יעשה בודון לעבור על א' מהתקנות המבוא- רים לעיל יתן קנס כאשר יושט עליו מהגבאים' ורוב החבורה; ורשות בידם מהפינקס אותו לה- סירו.

לפרשת בחקתי

(כ"ו-י"ד)
"כאשר יערוך אותו הכהן בן יקום אפשר לפרש לפי מה שהובא במדרש תנחומא פרשת אמור את רבי אמר דוד (תהלים פ"ט-ו) "כי מי בשחק יערוך לך" אמר רבי אבין הלוי מי כהקדוש ברוך הוא שהוא מפרנס יתומים ומ- שבעי רעבים ואין הלשון הזה יערוך אלא פרנסה שנאמר (ויקרא כ"ד-ח) ביום השבת ביום השבת יערוך וירדע שפרנסה היא

